

Crna Gora
Ministarstvo ekonomije

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI STRATEGIJE REGIONALNOG RAZVOJA CRNE GORE 2010-2014.

za 2014. godinu

PREDLOG

Podgorica, jun 2015. godine

Sadržaj

Lista korišćenih skraćenica	9
Uvod	10
Rezime ulaganja	15
Strateški cilj 1: RAVNOMJERNIJI RAZVOJ JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE I REGIONA	18
1.1 PRIORITETI RAZVOJA SJEVERNOG REGIONA.....	20
1.1.1 Razvoj ljudskih resursa	20
1.1.3 Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture	23
1.1.4 Poboljšanje konkurentnosti održivim korišćenjem privrednih, ruralnih i kulturnih resursa.....	25
1.2 PRIORITETI RAZVOJA SREDIŠNJEG REGIONA	27
1.2.1 Povećanje konkurentnosti jačanjem ljudskih potencijala	28
1.2.2 Unapređenje uslova za razvoj usluga, proizvodnje i preduzetništva	29
1.2.3 Valorizacija kulturnih i prirodnih potencijala na održiv način	30
1.2.4 Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture	31
1.3 PRIORITETI RAZVOJA PRIMORSKOG REGIONA.....	33
1.3.1 Razvoj ljudskih potencijala	33
1.3.2 Valorizacija privrednih, kulturnih i prirodnih resursa na održiv način.....	34
1.3.3 Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture	35
1.3.4 Jačanje konkurentnosti razvojem preduzetništva.....	36
1.4 REKAPITULACIJA STRATEŠKOG CILJA 1	36
Strateški cilj 2: UBRZANI RAZVOJ MANJE RAZVIJENIH JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE I REGIONA	38
2.1 AKTIVNOSTI REALIZOVANE U SJEVERNOM REGIONU.....	40
2.2 AKTIVNOSTI REALIZOVANE U SREDIŠNJEM REGIONU	41
2.3 AKTIVNOSTI REALIZOVANE U PRIMORSKOM REGIONU	42
2.4 REKAPITULACIJA STRATEŠKOG CILJA 2	43

Strateški cilj 3: REGIONALNI RAZVOJ I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE.....	44
3.1 PRIORITETI RAZVOJA SJEVERNOG REGIONA	45
3.2 PRIORITETI RAZVOJA SREDIŠNJEG REGIONA	48
3.3 PRIORITETI RAZVOJA PRIMORSKOG REGIONA.....	50
3.4 REKAPITULACIJA STRATEŠKOG CILJA 3	53
ANEKS 1: Prihodi lokalnih samouprava, Egalizacioni fond i Uslovne dotacije.....	55
ANEKS 2: Nezaposlenost.....	58
ANEKS 3: Mikro, mala i srednja preduzeća.....	60
ANEKS 4: Agrobudžet i MIDAS projekat	61
ANEKS 5: Kreditna aktivnost Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore A.D. (IRF).....	64
ANEKS 6: Programi državne pomoći.....	66
ANEKS 7: Zarade	67

Lista korišćenih skraćenica

CZIP	Centar za istraživanje ptica	MRSS	Ministarstvo rada i socijalnog staranja
DBP	Društveni bruto proizvod	MIDT	Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije
DJR	Direkcija javnih radova	MPRR	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
DZS	Direkcija za saobraćaj	MKUL	Ministarstvo kulture
EIB	Evropska investiciona banka	MN	Ministarstvo nauke
EPCG	Elektroprivreda Crne Gore	MMSP	Mikro, mala i srdenja preduzeća
EU	Evropska unija	MIDAS	Program grant podrške za institucionalni razvoja i jačanje poljoprivrede Crne Gore
GEF	Globalni fond za zaštitu životne sredine	NTO	Nacionalna turistička organizacija
IPA	Predpristupni fondovi EU	NVO	Nevladina organizacija
IRFCG	Investiciono-razvojni fond Crne Gore A.D.	PPOV	Postrojene za prečišćavanje otpadnih voda
JLS	Jedinica lokalne samouprave	PROCON	Nacionalna jedinica za implementaciju projekata, iz oblasti komunalne djelatnosti i zaštite životne sredine
KfW	Njemačka razvojna banka	RRABKP	Regionalna razvojna agencija Bjelasica, Komovi, Prokletije
LAMP	Projekat zemljišne administracije i upravljanja usmjeren na poboljšanje efikasnosti u procesu prostornog planiranja JLS	TIKA	Turska razvojna agencija
MEK	Ministarstvo ekonomije	UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
MF	Ministarstvo finansija	UNICEF	Fond Ujedinjenih nacija za djecu i omladinu
MORT	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	VODACOM	Zajedničko uslužno i koordinaciono Društvo za vodosnabdijevanje i odvođenje otpadnih voda za Crnogorsko primorje i opštinu Cetinje
MZD	Ministarstvo zdravlja	ZZCG	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
MSP	Ministarstvo saobraćaja i pomorstva	ŽICG	Željeznička infrastruktura Crne Gore
MPS	Ministarstvo prosvjete i sporta	WB	Svjetska banka

Uvod

Zakonski osnov za izradu godišnjeg Izvještaja o realizaciji Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014. sadržan je u člana 11 stav 3 Zakona o regionalnom razvoju („Službeni list Crne Gore“, broj 20/11, 26/11 i 20/15). Istim stavom je utvrđeno da Ministarstvo ekonomije Izvještaj priprema na osnovu inputa svih jedinica lokalne samouprave i svih organa i organizacija državne uprave, definisanim članom 9 stav 1 istog Zakona, koji u okviru svojih nadležnosti obavljaju poslove kojima se podstiče regionalni razvoj, pa samim tim učestvuju u pripremi i sprovođenju politike regionalnog razvoja. Stoga, član 11 Zakona o regionalnom razvoju definiše obavezu svih jedinica lokalne samouprave da Ministarstvu ekonomije dostave Izvještaj o realizaciji Strateškog plana razvoja na lokalnom nivou, do 30. aprila tekuće za prethodnu godinu, a ista obaveza važi za sve pomenute organe i organizacije državne uprave u smislu dostavljanja podataka o realizovanim projektima koji su u funkciji sprovođenja Strategije regionalnog razvoja Crne Gore i strateških planova razvoja jedinica lokalne samouprave. Na bazi dobijenih podataka Ministarstvo ekonomije pristupa izradi predmetnog Izvještaja uz klasifikaciju dobijenih inputa prema strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama definisanim Strategijom regionalnog razvoja Crne Gore, posebno za sva tri regiona: Sjeverni, Središnji i Primorski.

Obzirom da se radi o Izvještaju kojim se završava period sprovođenja Strategije regionalnog razvoja 2010-2014. godina i otpočinje primjena nove Strategije do kraja 2020. godine, može se konstatovati da je u posmatranom periodu od 2010. godine ostvaren prosječan godišnji rast crnogorske ekonomije od oko 1,5%, čemu je doprinijela i realizacija mjera iz Strategije regionalnog razvoja. Ipak, Crnoj Gori u cjelini, a posebno njenom Sjevernom regionu, su potrebne više stope rasta da bi se smanjile regionalne razlike u zemlji i da bi se postepeno približavali evropskom prosjeku razvijenosti.

Generalno, neravnomjeran regionalni razvoj, odnosno zaostajanje u razvoju prije svega Sjevernog regiona u odnosu na prosjek države **datira duže od četiri decenije**. Slična problematika je karakteristična za većinu zemalja Evrope. Nema dileme da su značajan uticaj na neravnomjerni regionalni razvoj Crne Gore imale 90-te godine kao godine hiperinflacije i sankcija, **ali i tranzicija iz planskog u tržišni privredni sistem**. Industrijski kapaciteti koji su nekada stvoreni na nerealnim osnovama doživjeli su kolaps, pogotovo na područjima koja su danas najmanje razvijena, a to je za posljedicu imalo da značajan broj zaposlenih u velikim industrijskim preduzećima ostane bez zaposlenja ili su zaposlenje pronašli u drugim djelatnostima poput poljoprivrede i turizma.

Sve to je produbilo već formirane razvojne probleme sa kojima se suočavao veliki broj crnogorskih jedinica lokalne samouprave koje zaostaju u socio-ekonomskom smislu za prosjekom u zemlji. Negativna obilježja takvog stanja, ojačana su u posljednjih 6 godina efektima razorne globalne ekonomske krize odnose se na: **stope nezaposlenosti koje se usporeno smanjuju, nedovoljno razvijenu infrastrukturu, nedovoljan nivo dohotka, nedovoljan nivo prihoda jedinica lokalne samouprave, starenje stanovništva i negativan demografski trend, nisku gustinu naseljenosti, te nedostatak kapaciteta jedinica lokalne samouprave za strateško planiranje**.

Na takvo stanje se, u mjeri mogućeg, djelovalo srednjoročnom politikom regionalnog razvoja Crne Gore a na bazi Strategije regionalnog razvoja Crne Gore, koja je usvojena 2010. godine za period 2010-2014. godina, kojom su definisani razvojni ciljevi usmjereni ka socio-ekonomskom razvoju države, smanjenju regionalnih razlika i jačanju potencijala za razvoj onih dijelova zemlje koji zaostaju u razvoju. Implementacija ove Strategije je dala određene pozitivne efekte, ali su oni manji od očekivanih, imajući u vidu da se Strategija sprovodila u vremenu svjetske ekonomske krize, restriktivnog budžetskog okvira u Crnoj Gori i nižih stopa ekonomskog rasta.

Realizacija ove Strategije u prethodne četiri godine je, u najvećoj mjeri, bila usmjerena na održivi rast odnosno ulaganje prvenstveno u javnu i komunalnu infrastrukturu, kako u Sjevernom, tako i u Središnjem i Primorskom regionu, a u manjoj mjeri na jačanje ljudskih resursa i zapošljavanje konkurentnost i inovacije. U tom smislu, realizacijom Strategije regionalnog razvoja u prethodnom periodu se nije doprinijelo smanjenju nezaposlenosti i ublažavanju negativnog demografskog trenda, kao važnim indikatorima razvijenosti. Ipak, dosadašnja realizacija Strategije regionalnog razvoja je doprinijela povećanju stepena razvijenosti i konkurentnosti u nekoliko opština Sjevernog regiona, što je između ostalog rezultat povećanja broja malih i srednjih preduzeća i preduzetnika, povećanja proizvodnje u ključnim razvojnim sektorima, povećanja zarada i dohotka, povećanju udjela obrazovanog stanovništva u ukupnom stanovništvu..

Iz tog razloga je u novoj Strategiji regionalnog razvoja za period 2014-2020. godina, koja je usvojena u 2014. godini, definisano da se **paralelno sa ulaganjem u osnovnu infrastrukturu, realizuje i niz mjera koje se odnose na podizanje stepena konkurentnosti manje razvijenog regiona, kao i na jačanje ljudskih resursa i zapošljavanje, da bi se ostvario strateški cilj postizanje ravnomjernijeg socio-ekonomskog razvoja svih jedinica lokalne samouprave i regiona, zasnovanog na konkurentnosti, inovativnosti i zapošljavanju.**

Da bi se smanjile regionalne razlike u Crnoj Gori, u periodu do kraja 2020. godine, potrebno je, između ostalog:

- a) **unaprijediti sistem koordinacije u realizaciji politike regionalnog razvoja i jačati međuopštinsku saradnju** kao važne za realizaciju razvojnih projekata na nivou regiona, a naročito na Sjeveru;
- b) realizovati **ključne kapitalne projekte** od kojih je najvažniji izgradnja prve dionice **autoputa Bar-Boljare**.
- c) **dalje unapredjivati poslovni ambijent i dalje razvijati sistem podsticaja u Sjevernom regionu**, radi povećanja investicija u ovaj region (*naročito u oblastima turizma, poljoprivrede, energetike i drvoprerade*). Ovo je u cilju povećanja dodate vrijednosti u proizvodnji i otvaranja novih radnih mjesta, imajući u vidu da je nezaposlenost jedan od ključnih elemenata nižeg stepena razvijenosti Sjevera. Nastavak mjera u suzbijanju sive ekonomije na tržištu rada je također važan aspekt u ovom kontekstu.
- d) Unaprijediti **ostale elemente konkurentnosti i razvijenosti regiona**, naročito Sjevernog regiona, prvenstveno u oblasti obrazovanja u skladu sa potrebama tržišta rada, jačanja saradnje javnog i privatnog sektora, kao i u dijelu podrške razvoju MSP u poljoprivredi, turizmu, drvopreradi, energetici kroz podršku razvoju MSP (poput umrežavanja MSP, podršku uvođenju međunarodnih standarda poslovanja, povećanje dodatne vrijednosti u proizvodnji, promociji izvoza itd.).
- e) **Jačati apsorpcione kapacitete jedinica lokalne samouprave centralne vlasti, kao i privrede**, radi ostvarenja što većeg procenta korišćenja sredstava iz EU fondova za realizaciju razvojnih projekata.

Ostvarivanje prethodno navedenog cilja regionalnog razvoja je moguće nastavljanjem intenzivnijih mjera ekonomske i razvojne politike u narednom periodu kroz dalje unapređenje prioritetnih oblasti za regionalni razvoj, a to su: saobraćaj i ostala javna infrastruktura; poljoprivreda i ruralni razvoj; energetika; zaštita životne sredine; konkurentnost i inovacije; industrija; turizam i kultura; obrazovanje; zapošljavanje i socijalne politike; demografski trendovi, sa posebnom pažnjom na Sjeverni kao manje razvijeni region.

U tom smislu, Vlada je u martu ove godine donijela Akcioni plan za sprovođenje Strategije regionalnog razvoja Crne Gore za period 2014-2020, za 2015. godinu, na čiju se realizaciju u Sjevernom regionu odnosi oko 350 miliona EUR. Od toga je 206 miliona EUR planirano za početak izgradnje najvećeg infrastrukturnog projekta, prioritetne dionice Smokovac-Mataševo autoputa Bar-Boljare. Preostala sredstva namijenjena za saobraćajnu infrastrukturu u 2015. godini odnose se na: rekonstrukciju magistralnih i regionalnih putnih pravaca poput druge faze izgradnje obilaznice oko Rožaja; završetka radova na asfaltiranju saobraćajnice Žabljak-Plužine; rekonstrukciju dijela puta Slijepač most-Tomaševo - Pljevlja; rekonstrukciju puteva Berane-Petnjica, Pljevlja-Metaljka, Berane-Kolašin itd. Pored navedenog, značajna sredstva će biti uložena u unapređenje lokalne putne infrastrukture.

Za mjere zaštite životne sredine u 2015. godini, za Sjeverni region je planirano oko 17,9 miliona EUR. Neki od planiranih projekata su: sanacija postojećeg odlagališta čvrstog otpada na lokaciji Vasove vode u Beranama; aktivnosti na izgradnji postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacione mreže u više opština Sjevera; rekonstrukcija i sanacija više vodovoda u ruralnim područjima itd.

U oblasti energetike, kao takođe važne za razvoj Sjevera i države u cjelini, u 2015. godini se planiraju dalja ulaganja u izgradnju malih hidroelektrana, kao i investicije u vjetroelektranu na lokaciji Krnovo. Takođe, tokom godine se očekuje stvaranje preduslova za početak izgradnje II bloka termoelektrane u Pljevljima, investicije vrijedne preko 300 miliona EUR.

U 2015. godini na Sjeveru će se realizovati i projekti u turizmu vrijednosti od oko 9,8 miliona EUR. Tu prvenstveno spadaju projekti izgradnje infrastrukture za skijalište „Kolašin 1600“; skijalište na lokalitetu Cmiljača- Bijelo Polje; unapređenje turističke ponude u Rožajama; valorizacija Đalovića pećine u Bijelom Polju; osnivanje Regionalnog parka Sinjajevina itd.

Za unapređenje obrazovne, zdravstvene, socijalne i sportske infrastrukture, na Sjeveru su u 2015. godini planirana ulaganja u vrijednosti 7,9 miliona EUR, gdje spadaju projekti: završetak izgradnje objekata dvije osnovne škole u Bijelom Polju; rekonstrukcija osnovne škole u Gukama; izgradnja vrtića u Pljevljima i na Žabljaku; izgradnja administrativnih objekata u Mojkovcu, Gusinju i Petnjici; izgradnja dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju u Rožajama; rekonstrukcija polikliničkog i urgentnog centra u Beranama; rekonstrukcija Internog odjeljenja opšte bolnice Bijelo Polje; nastavak radova na sportskoj dvorani u Beranama itd.

Pored navedenog, Vlada realizuje i niz mjera usmjerenih na podršku razvoju preduzetništva na Sjeveru, kao važnog za smanjenje negativnog demografskog trenda i smanjenje nezaposlenosti. Riječ je o mjerama u okviru Agrobudžeta, IPARD like programa, kao i mjerama u okviru programa Ministarstva ekonomije, Zavoda za zapošljavanje Crne Gore itd. Takođe, od ove godine su uvedeni i podsticaji za direktne

investicije, s ciljem intenziviranja otvaranja novih radnih mjesta. U ovom kontekstu je značajna i planirana kreditna podrška Investiciono-razvojnog fonda za koju su raspoloživa sredstva od oko 80 miliona EUR u 2015. godini i koju karakteriše niža kamatna stopa za kredite preduzećima na Sjeveru i manje razvijenim opštinama.

Prethodno navedeno, predstavlja dio ukupnih mjera u okviru ekonomske i razvojne politike koje su usmjerene na unapređenje osnovne i poslovne infrastrukture i stvaranje drugih preduslova za dalje smanjenje negativnog migracionog salda Sjevernog regiona i doprinos ravnomyjernijem regionalnom razvoju.

U godišnjem Izvještaju o realizaciji Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014, za 2014. godinu prikazana su ukupna finansijska ulaganja kao i izvori finansijskih sredstava na državnom i nivou regiona. Pregled uloženih sredstava za realizaciju aktivnosti i projekata prikazan je u okviru strateških ciljeva, prioriteta i mjera za svaki region pojedinačno².

Programima prekogranične saradnje³, za periodu 2011-2017. godina, na teritoriji Crne Gore realizovano je ili je realizacija u toku za 96 projekata ukupne vrijednosti preko 21,6 milion EUR. Projekti se finansiraju sredstvima EU uz 15% učešća korisnika projekata. Za ove projekte nije bilo moguće odrediti preciznu regionalnu, ni vremensku alokaciju isplate sredstava, iz tog razloga nijesu obuhvaćeni Izvještajem za 2014. godinu, kao ni za prethodne godine.

Kada je riječ o efektima realizacije Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014, za 2014. godinu, oni jesu manji od očekivanih, naročito imajući u vidu da se da 2014. Predstavlja šestu godinu globalne i evropske ekonomske krize i estriktivnog budžetskog okvira. Pored doprinosa rastu ekonomije, ostali ključni socio-ekonomski indikatori, koji ukazuju na efekte dosadašnjih mjera politike regionalnog razvoja, posmatrano po regionima Crne Gore u periodu 2010-2014. i u 2014. godini su:

- 1 Rast prosječne neto zarade** u skoro svim opštinama Sjevernog regiona u 2014. i u prethodnim godinama realizacije Strategije. U JLS Primorskog regiona, prosječne zarade su takođe uglavnom povećane, dok su u JLS Središnjeg regiona blago smanjene u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu.
- 2. Povećan je oporezivi dohodak po glavi stanovnika svih JLS** u Crnoj Gori, koji je u periodu od 2010-2013. godine prosječno godišnje rastao oko 11,2% i iznosio je 2.130 EUR u 2013. godini. Prosječan godišnji rast oporezivog dohotka u Sjevernom, kao najmanje razvijenom regionu u periodu 2010-2013. je bio oko 17%, tako da je oporezivi dohodak per capita u ovom regionu iznosio oko 1.300 EUR per capita u 2013. godini.

---

² U pripremi ovog Izvještaja bio je prisutan problem nemogućnosti obezbjeđivanja adekvatnih podataka za novoformirane opštine Petnjica i Gusinje. Naime, zbog činjenice da do kraja 2014. godine nijesu konstituisani svi organi lokalnih samouprava i nijesu preuzete sve nadležnosti lokalne uprave, od opština Berane i Plav u čijem sastavu su se nalazila područja novoosnovanih opština, samo je djelimično bilo moguće obezbijediti podatke za pripremu ovog Izvještaj. Međutim, imajući u vidu da se ove opštine nalaze u Sjevernom regionu, a da se u Izvještaju najčešće predstavljaju aktivnosti i podaci na nivou regiona, ova situacija nije negativno uticala na kvalitet i preciznost samog dokumenta. Takođe, jedan broj jedinica lokalne samouprave nije dostavio potrebne podatke tako da njihove aktivnosti i projekti nijesu sadržani u Izvještaju.

³ Program Albanija-Crna Gora, Program BiH-Crna Gora, Program Hrvatska-Crna Gora, Program Srbija-Crna Gora, mediteranski program, Program Jugoistočna Evropa i Jadranski program.

3. Povećanje broja mikro, malih i srednjih preduzeća (MMSP) i zaposlenih po navedenim kategorijama – Na kraju 2014. godinu ukupan broj MMSP je bio 23.303 što je u odnosu na 21.463 iz 2013. godine povećanje 8,6%, a u odnosu na 2011. godinu povećanje je 29,1%. Broj MMSP je povećan u svim regionima, u odnosu na 2011. godinu: u Sjevernom regionu 16%, u Središnjem regionu 26,4%, u Primorskom regionu 37,3%.

Prema podacima Poreske uprave, ukupan broj zaposlenih u MMSP u 2014. takođe je povećan u sva tri regiona u odnosu na 2011.godinu i to: u Sjevernom 15,1%, u Središnjem 22%, u Primorskom 38,3%.

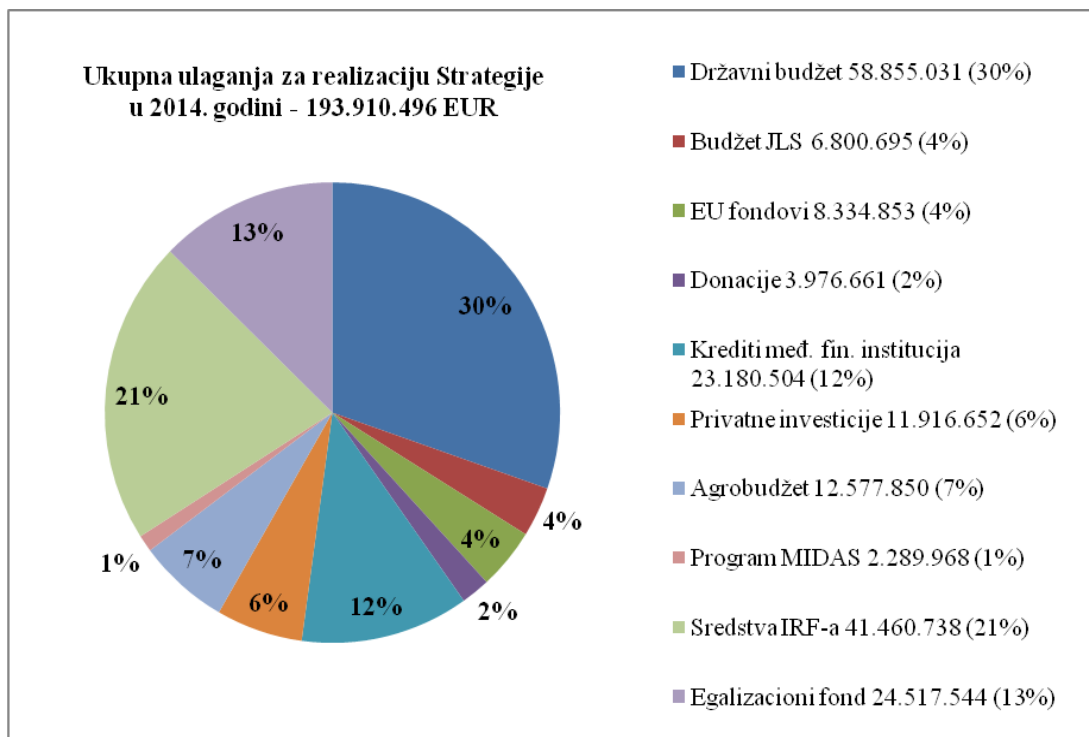
4. Budžetski prihodi per capita – na nacionalnom nivou kao i na nivou regiona u 2014. godini su ostali približno isti kao i u prethodnim godinama.

Kada su u pitanju demografski pokazatelji, iako Sjever Crne Gore karakterišu negativna demografska kretanja, odnosno veći broj odseljenih nego doseljenih lica, kod unutrašnjih migracija posljednjih godina ipak možemo govoriti o trendu smanjenja negativnog migracionog salda ovog regiona. Tako je, prema zvaničnim podacima, negativan migracioni saldo, kao razlika između broja doseljenih i broja odseljenih lica, u Sjevernom regionu smanjen sa 1.407 lica u 2011. na 1.186 lica u 2014. godini ili za 15,7%. Dakle, imamo blagi trend smanjenja negativnog migracionog salda Sjevernog regiona kada je riječ o unutrašnjim migracijama, i činjenicu da je prema podacima Eurostata za 2014. godinu oko 0,2% građana Crne Gore predalo zahtjev za azil u zemljama EU. Ovo je inače niži procenat u odnosu na većinu zemalja u okruženju. Dakle, iako su trendovi u Crnoj Gori nešto povoljniji, oni nijesu zadovoljavajući i svjesni smo da je potrebno preduzimati dodatne napore u procesu smanjenja daljeg iseljavanja stanovništva sa Sjevera.

Rezime ulaganja

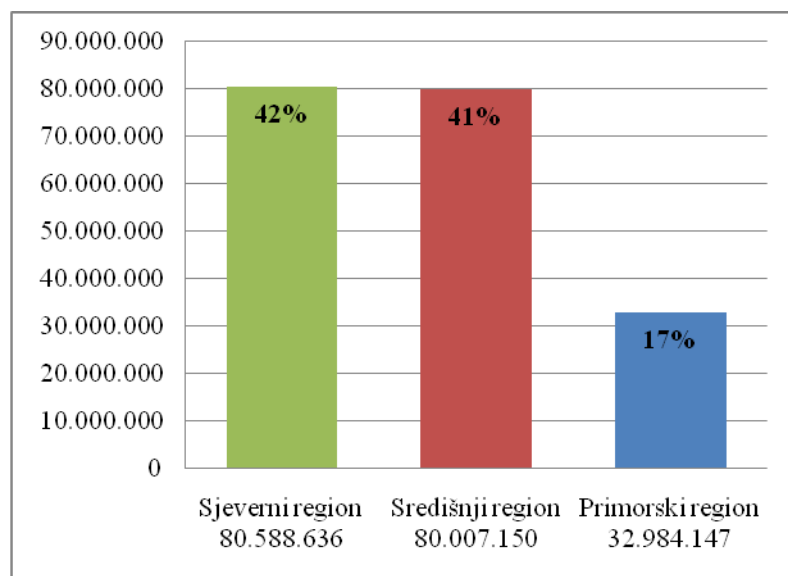
Za implementaciju Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014, prema raspoloživim podacima, na nivou Crne Gore u 2014. godini uloženo je ukupno **193.910.496 EUR** za realizaciju razvojnih projekata kojima se doprinosi regionalnom razvoju, što je na približno istom nivou ulaganja u 2013. godini. Dominantan izvor finansiranja je državni budžet (uključujući agrobudžet, kao i dio sredstava obezbijedenih putem kredita međunarodnih finansijskih organizacija (EIB, KfW, WB i drugi)), a na drugom mjestu su sredstva Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore, sredstva iz budžeta JLS (sa sredstvima iz Egalizacionog fonda), , dok je učešće drugih izvora finansiranja manje.

Grafik br. 1: Struktura finansiranja realizacije SRR u 2014. godini, po izvorima sredstava i iznosima u EUR

Poređenjem predstavljenih podataka sa podacima iz 2013. godine moguće je uočiti određene promjene u strukturi finansiranja regionalnog razvoja. Značajnija promjena odnosi se na udio državnog budžeta u ukupnim sredstvima realizovanim za implementaciju Strategije, tj. udio istih povećan je sa 37% (uključujući i agrobudžet) dok se na drugoj strani, učešće sredstava privatnih investicija ili po osnovu privatno-javnog partnerstva smanjilo sa 15% učešća na 6%. Kod ostalih izvora finansiranja nije došlo do većih promjena, već je njihovo učešće u ukupnom iznosu približno prošlogodišnjem nivou.

Grafik br. 2: Struktura ulaganja po regionima u 2014. godini, iznosi u EUR

Kada su u pitanju ulaganja na nivou regiona, u skladu sa osnovama politike regionalnog razvoja Crne Gore i strateškim ciljevima postavljenim u Strategiji, a prema kojima je akcenat stavljen na manje razvijene jedinice lokalne smouprave i regione, što se odnosi na Sjeverni region i njemu pripadajuće JLS, ulaganja u 2014. godini bila su najveća u ovom regionu 80.588.636 EUR, 42%. Skoro na istom novou ulaganja su realizovana i u Središnjem regionu 80.007.150 EUR, 41%, dok je najmanje sredstava bilo usmjereno za realizaciju razvojnih projekata u Primorskom regionu 32.984.147 EUR, 17%.

Prosječna ulaganja za regionalni razvoj po stanovniku⁴ u Crnoj Gori iznosila su oko 312,74 EUR. Na nivou regiona, prosječna ulaganja su sljedeća: po stanovniku Sjevernog regiona 453,16 EUR, po stanovniku Središnjeg regiona 272,58 EUR, a po stanovniku Primorskog regiona 221,84 EUR. Dakle, posmatrajući ulaganja po stanovniku na nivou regiona, Sjeverni region je značajno iznad nacionalnog prosjeka, dok su ulaganja po stanovniku u Središnjem i Primorskom regionu niža od nacionalnog prosjeka.

⁴ Korišćeni su podaci o stanovništvu sa Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 2011. godini

ULAGANJA PO STRATEŠKIM CILJEVIMA

Strategija regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014. definiše tri strateška cilja po kojima je praćena i njena implementacija:

- **Strateški cilj 1: Ravnomjerniji razvoj svih jedinica lokalne samouprave i regiona**

Kroz prilagođavanje i bolju povezanost potreba razvoja na lokalnom i regionalnom nivou sa prioritetima razvoja na nacionalnom nivou, te usklađivanje potreba razvoja na lokalnom i regionalnom nivou sa raspoloživim nacionalnim i EU fondovima koji su namijenjeni razvoju.

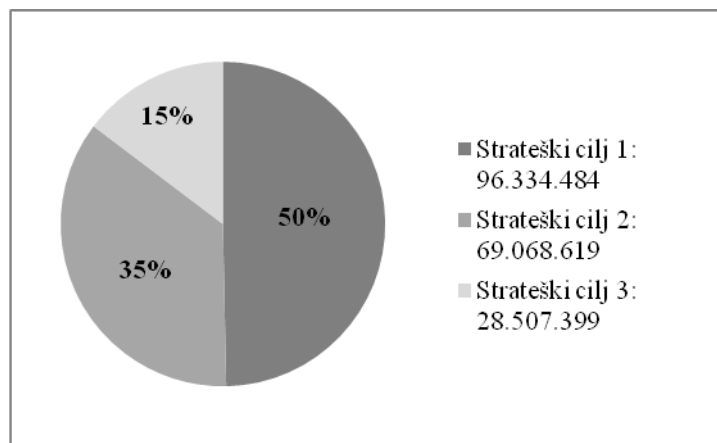
- **Strateški cilj 2: Ubrzani razvoj manje razvijenih jedinica lokalne samouprave i regiona**

Kroz obezbjeđivanje stvaranja uslova za prepoznavanje, povećanje i optimalno korišćenje njihovih razvojnih potencijala eliminisanjem uzroka koji sprječavaju njihov razvoj.

- **Strateški cilj 3: Regionalni razvoj i zaštita životne sredine**

Kroz unapređenje uslova za održivo korišćenje prirodnih resursa, primjenu nisko karbonskih tehnologija i razvoj komunalne infrastrukture, pružajući posebnu podršku područjima koja zaostaju u razvoju.

Grafik 3: Struktura uloženih sredstava u 2014. godini po strateškim ciljevima SRR

Kada je u pitanju odnos uloženih sredstava prema strateškim ciljevima, najviše sredstava u 2014. godini uloženo je za realizaciju razvojnih projekata u okviru strateškog cilja 1 – Ravnomjerniji razvoj jedinica lokalne samouprave i regiona, zatim za realizaciju strateškog cilja 2 – Ubrzani razvoj manje razvijenih jedinica lokalne samouprave, a najmanje na strateški cilj 3 – Regionalni razvoj i zaštita životne sredine. U poređenju sa podacima Izvještaja za 2013. godinu, procentualni prikaz ulaganja prema strateškim ciljevima ukazuje da su se ulaganja u Strateški cilj 1 i 2 povećala, dok su se u slučaju Strateškog cilja 3 ulaganja smanjila u 2014. godini.

Strateški cilj 1: RAVNOMJERNIJI RAZVOJ JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE I REGIONA

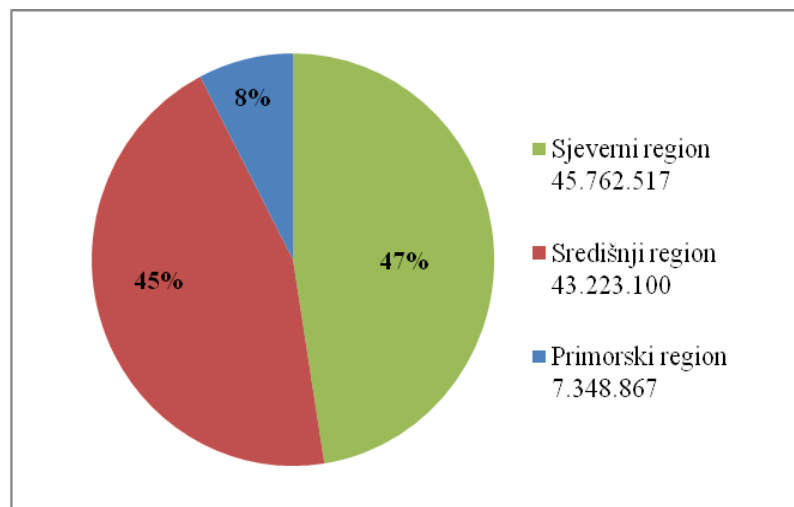
Ravnomjerniji razvoj jedinica lokalne samouprave je prvi strateški cilj Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014. godine, koji se odnosi na prilagođavanje i bolju povezanost potreba razvoja na lokalnom i regionalnom nivou sa prioritetima razvoja na nacionalnom nivou, kao i na usklađivanje potreba razvoja na lokalnom i regionalnom nivou sa raspoloživim nacionalnim i EU fondovima koji su namijenjeni razvoju. U skladu sa tim, posebna pažnja posvećena je jedinicama lokalne samouprave, kao nosiocima regionalnog razvoja, odnosno inputima dobijenim sa njihove strane. Na osnovu toga, u okviru ovog cilja definisani su ključni prioriteti razvoja primjenjivi za sva tri regiona: *A) razvoj ljudskih resursa; B) poboljšanje konkurentnosti razvojem poslovne infrastrukture i okruženja; C) razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture i D) valorizacija privrednih, kulturnih i prirodnih resursa na održiv način.* U okviru navedenih prioriteta dalje je razrađen niz mjera posebno za Sjeverni, Središnji i Primorski region u skladu sa specifičnostima, socio-ekonomskim stanjem, potencijalima i problemima koji karakterišu pojedinačno regione. Na taj način, za regione posebno su uzete u obzir one oblasti u okviru kojih bi realizacija aktivnosti doprinijela ravnomjernijem regionalnom razvoju.

U okviru strateškog cilja 1 – „Ravnomjerniji razvoj jedinica lokalne samouprave“, u toku 2014. godine sprovedeno je niz aktivnosti, odnosno razvojnih projekata čija je realizacija u posmatranoj godini završena ili je u toku u slučaju višegodišnjih projekata. Ukupna sredstva utrošena na realizaciju razvojnih projekata u okviru ovog strateškog cilja u 2014. godini iznosila su 96.334.484 EUR, što je 50% ukupnog iznosa sredstava za sprovođenje Strategije regionalnog razvoja Crne Gore u 2014. godini.

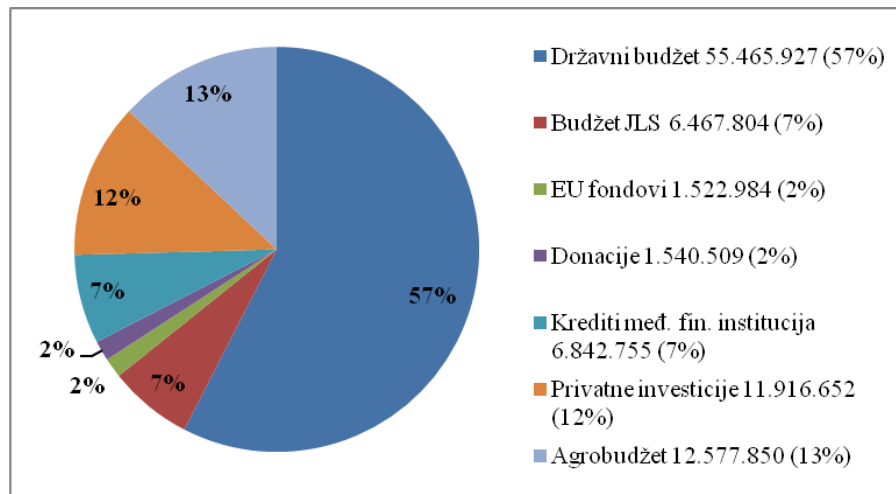
Od ukupne vrijednosti ulaganja za realizaciju projekata u 2014. godini u okviru Strateškog cilja 1, oko 47% odnosilo na Sjeverni region, 45% na Središnji region i oko 8% na Primorski region. Što se tiče strukture finansiranja aktivnosti u okviru Strateškog cilja 1, dominantan izvor sredstava je državni budžet, oko 57% ukupnih sredstava. Detaljnija analiza finansiranja razvojnih projekata Strateškog cilja 1 data je u rekapitulaciji ovog cilja, na regionalnom i nacionalnom nivou.

Grafički prikaz navedenih podataka dat je u nastavku.

Grafik 4: Odnos realizovanih sredstava u 2014. godini po regionima u okviru Strateškog cilja 1

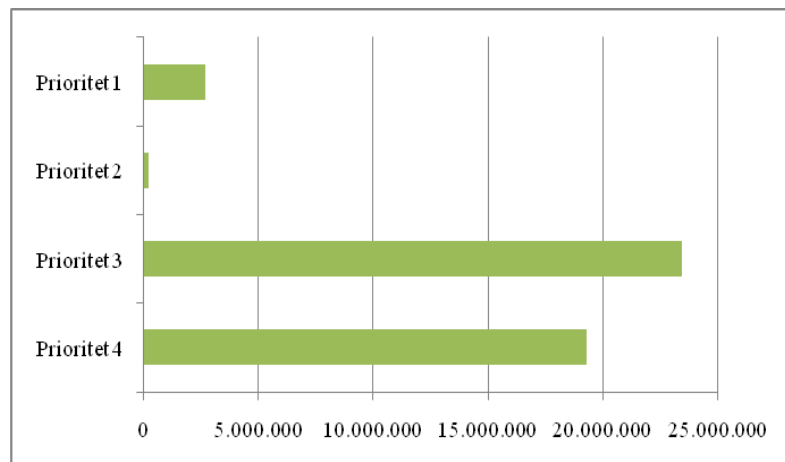
Grafik 5: Struktura izvora finansijskih sredstava realizovanih za realizaciju Strateškog cilja 1 na nivou Crne Gore

U tabelarnom prikazu u nastavku dat je pregled realizovanih sredstava u toku 2014. godine u okviru Strateškog cilja 1, posebno po regionima i njihovim prioriternim oblastima i mjerama. Uz prikaz realizovanih sredstava predstavljena je i struktura finansiranja prema izvorima sredstava, a navedeni su i nosioci aktivnosti po mjerama.

1.1 PRIORITETI RAZVOJA SJEVERNOG REGIONA

Grafik 6:

Od ukupnog iznosa sredstava uložениh za realizaciju razvojnih projekata u Sjevernom regionu u okviru Strateškog cilja 1 (45,7 miliona EUR), struktura ulaganja prema prioritetnim oblastima je sljedeća:

- Prioritet 1*   *Razvoj ljudskih resursa 6%*
- Prioritet 2*   *Poboljšanje konkurentnosti razvojem poslovne infrastrukture i okruženja 1%*
- Prioritet 3*   *Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture 42%*
- Prioritet 4*   *Poboljšanje konkurentnosti održivim korišćenjem privrednih, ruralnih i kulturnih resursa 51%*

1.1.1 Razvoj ljudskih resursa

U okviru prioriteta - razvoj ljudskih resursa u 2014. godini u Sjevernom regionu realizovano je 14 projekata/ programa ukupne vrijednosti 2,7 miliona EUR, pri čemu je najveći dio sredstava obazbijeden iz državnog budžeta, 2,5 miliona EUR. Najviše sredstava utrošeno je u okviru mjere Ulaganje i izgradnja sistema doživotnog obrazovanja za realizaciju programa Zavoda za zapošljavanje Crne Gore koji se odnose na pripremu za zapošljavanje, kao i na program po osnovu Zakona o stručnom obrazovanju, kroz koji je za podršku mladima u Sjevernom regionu bilo usmjereno 1,6 miliona EUR.

Mjera	Aktivnosti u okviru mjere	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioци
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.1.1.1 Unapređenje tržišta rada i sistema zapošljavanja	1.1.1.1.1 <i>Programi za stimulisanje zapošljavanja</i> 1.1.1.1.2 <i>Programi za unapređenje tržišta rada</i>	467.369	467.369			ZZZCG
1.1.1.2 Promovisanje društvene inkluzije	1.1.1.2.1 <i>Razvijanje servisa socijalne zaštite u opštinama u Sjevernom regionu (Servis za posredovanje i zapošljavanje osoba sa invaliditetom: Servis pomoći podrške ženama; Servis sveobuhvatne podrške porodici u riziku)</i> 1.1.1.2.2 <i>Rješavanje stambenih problema socijalnih grupa stanovništva</i> 1.1.1.2.3 <i>Poboljšanje uslova za boravak grupa sa posebnim i specifičnim potrebama</i>	255.134	9.600	1.715	243.819 <hr/> 7.252 EU 236.567 Donacije	ZZZCG, MRSS, UNDP, UNICEF, DJR, NVO Srce Opštine: Mojkovac, Pljevlja
1.1.1.3 Ulaganje i izgradnja sistema doživotnog obrazovanja	1.1.1.3.1 <i>Priprema za zapošljavanje (prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl.)</i> 1.1.1.3.2 <i>Sticanje praktičnih iskustava i priprema za zapošljavanje mladih</i>	1.999.047	1.999.047			ZZZCG
UKUPNO		2.721.550	2.476.016	1.715	243.819 <hr/> 7.252 EU 236.567 Donacije	

1.1.2 Poboljšanje konkurentnosti razvojem poslovne infrastrukture i okruženja

U cilju poboljšanja konkurentnosti razvojem poslovne infrastrukture i okruženja u Sjevernom regionu u 2014. godini, u opštini Berane su nastavljene aktivnosti na uspostavljanju biznis inkubatora, dok je u opštinama: Bijelo Polje, Mojkovac, Kolašin i Berane realizovan Program jačanja kapaciteta lokalnih samouprava u upravljanju i promociji biznis zona. Što se tiče unapređenja ICT-a, opština Kolašin je realizovala jedan projekat u ovoj oblasti. Ukupna vrijednost sredstava utrošenih u 2014. godini u ove svrhe iznosila je 0,26 miliona EUR, pri čemu je 63% obezbijedeno iz EU fondova.

Mjera	Aktivnosti u okviru mjere	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioци
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.1.2.1 Izgradnja i opremanje privrednih zona, biznis inkubatora, poslovno-razvojnih centara	<i>1.1.2.1.1</i> Osnivanje objekata poslovne infrastrukture u Sjevernom regionu	249.283	55.964	25.738	167.581 EU	MEK, UNDP, Regionalna Razvojna Agencija za Bjelasicu, Komove i Prokletije, opštine Žabljak i Berane
1.1.2.2 Promocija i korišćenje novih ICT-a, komunikacione mreže	<i>1.1.2.2.1</i> Poboljšanje korišćenja savremenih IT tehnologija u poslovanju i informisanju zainteresovanih strana	15.000	15.000			MID, opština Kolašin TOK
UKUPNO		264.283	70.964	25.738	167.581 EU	

1.1.3 Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture

Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture i u 2014. je bila prioritetna oblast Sjevernog regiona u okviru koje se realizuje najviše projekata, kako po broju, tako i po ukupnoj vrijednosti. Od ukupnih sredstava realizovanih u Sjevernom regionu u okviru Strateškog cilja 1, polovina istih, tačnije 51% utošeno je na razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture. Dominantan izvor sredstava sa učešćem od 69% u finansiranju projekata u okviru ovog prioriteta jeste državni budžet, (uključujući i kreditna sredstva)

U okviru mjera koje se odnose na komunalnu i javnu infrastrukturu realizovana su 43 projekta, a neki od najvećih su: nastavak izgradnje stambenih zgrada “Solidarnost” - Bijelo Polje (1.695.000 EUR), izgradnja Polikliničkog centra sa Urgentnim centrom - Berane (1.496.962 EUR), unapređenje vodosnadbijevanja - Rožaje (749.681 EUR), ugradnja sistema grijanja u sportskoj sali - Kolašin (1.000.000 EUR), izgradnja sportske dvorane - Berane (834.383 EUR) i Žabljak (793.014 EUR), izgradnja dječijeg vrtića i jaslica - Bijelo Polje (686.637 EUR), rekonstrukcija gradske tržnice u Bijelom Polju (790.716 EUR).

Kada je u pitanju putna infrastruktura realizovano je 49 projekata koji uključuju rekonstrukciju postojeće putne infrastrukture, izgradnju nove (obilaznica, tunela, loklanih puteva), kao i izradu tehničke dokumentacije, a u cilju unapređenja putne infrastrukture i bezbjednosti u saobraćaju. Neki od najvećih projekata realizovanih u 2014. godini su: rekonstrukcija puta Slijepač most-Tomaševo-Pljevlja, dionica Pavino polje - Kovren - Bijelo Polje (2.104.834 EUR), rekonstrukcija puta Berane - Kolašin, dionica Berane - Lubnice (1.336.177 EUR), rekonstrukcija lokalnih puteva – Berane (386.940 EUR), rekonstrukcija lokalnog puta Plav-Vojno selo-Gusinje (394.880 EUR), a takode i projekti u oblasti željezničke infrastrukture.

Mjera	Aktivnosti i projekti	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioци
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.1.3.1 Održavanje i unapređenje komunalne i javne infrastrukture	<i>1.1.3.1.1 Izgradnja vodovodne infrastrukture u Sjevernom regionu</i>	13.411.067	8.488.771	1.354.520	3.567.776	DJR, MORIT, MPRR , MPS, MZD, Vlada CG, Turska agencija-TIKA , opštine Sjevernog regiona
	<i>1.1.3.1.2 Izgradnja i unapređenje službi zaštite i spašavanja</i>				744.323 Donacije 472.772 EU 2.324.681 Krediti 26.000 Privatne investicije	
	<i>1.1.3.1.3 Izgradnja i unapređenje predškolske i školske infrastrukture</i>					

	<p><i>1.1.3.1.4 Izgradnja i unapređenje zdravstvene i socijalne infrastrukture</i></p> <p><i>1.1.3.1.5 Izgradnja i unapređenje sportske infrastrukture u Sjevernom regionu</i></p> <p><i>1.1.3.1.6 Izgradnja i unapređenje ostale javne infrastrukture</i></p>					
1.1.3.2 Izgradnja, održavanje i unapređenje saobraćajne infrastrukture (drumskog, željezničkog i vazdušnog saobraćaja)	<p><i>1.1.3.2.1 Izgradnja putne infrastrukture</i></p> <p><i>1.1.3.2.2 Sanacija i rekonstrukcija željezničke infrastrukture</i></p>	8.077.318	6.006.487	962.921	<p>1.107.910</p> <hr/> <p>149.410 EU 958.500 Krediti</p>	MSP/DZS, DJR, ŽICG, opštine Sjevernog regiona
1.1.3.3 Veći stepen bezbjednosti u saobraćaju	<i>1.1.3.3.1 Izgradnja opštinske i regionalne infrastrukture za veću bezbjednost saobraćaja</i>	1.979.860	1.694.277	34.400	251.183 EU	DJR, opštine Sjevernog regiona
UKUPNO		23.468.245	16.189.535	2.351.841	<p>4.926.690</p> <hr/> <p>774.144 Donacije 873.365 EU 3.283.181 Krediti 26.000 Privatne investicije</p>	

1.1.4 Poboljšanje konkurentnosti održivim korišćenjem privrednih, ruralnih i kulturnih resursa

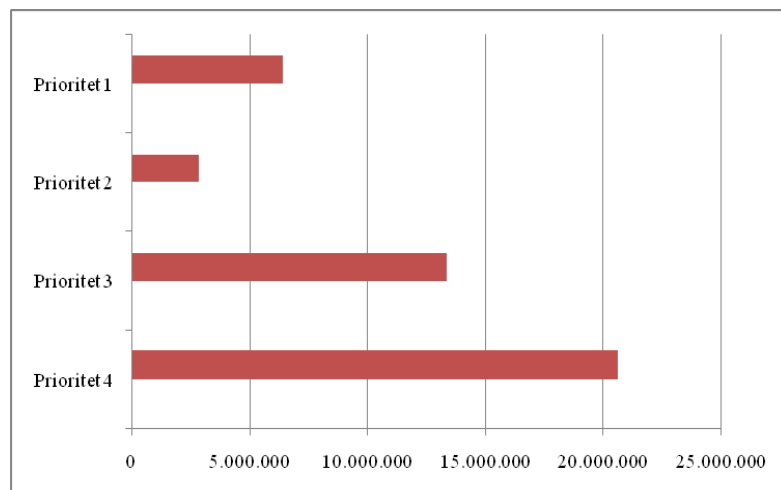
U cilju povećanja konkurentnosti korišćenjem privrednih, ruralnih i kulturnih resursa kroz unapređenje ruralnog i novih vidova turizma, održivim razvojem poljoprivrede, razvojem energetike i valorizacijom prirodne i kulturne baštine, u Sjevernom regionu u 2014. godini realizovano je 40 projekata, ukupne vrijednosti 19,3 miliona EUR. Sredstva su približno podjednako obezbijedena iz državnog budžeta i kroz private investicije, dok je učešće sredstava iz drugih izvora značajno manje. Najznačajnija stavka u okviru ovog prioriteta jeste podrška održivom razvoju poljoprivrede, odnosno iz sredstava Agrobudžeta, koja je u ovom regionu realizovana u iznosu od 6.829.006 EUR, što je 54% ukupnog Agrobudžeta. Zatim, značajno je izdvojiti projekte u oblasti energetike kao što su izgradnja mHE na vodotoku Babinopoljska – Plav (3.446.666 EUR) i izgradnja mHE na vodotoku Bistrica – Berane (2.692.534 EUR), kao i projekti poput remonta žičara na lokalitetu „Savin kuk” – Žabljak (755.214 EUR) i rekonstrukcije hotela „Gorske oči” – Žabljak (445.000 EUR), koji su u funkciji razvoja turizma.

Mjera	Aktivnosti i projekti	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioци
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.1.4.1 Dalje unapređenje ruralnog i novih vidova turizma (biciklizam, splavarenje, lovni turizam i sl.)	<i>1.1.4.1.1</i> Promocija nacionalnih parkova u turističke svrhe <i>1.1.4.1.2</i> Izgradnja biciklističkih staza <i>1.1.4.1.3</i> Uređenje pješačkih i ski staza na Sjeveru Crne Gore	1.687.860	1.623.190	15.838	48.832 16.832 EU 32.000 Donacije	MORIT, DJR, RRABKP, NVO Natura, Planinarski savez Crne Gore, Gorska služba spašavanja Crne Gore, TO Kolašin, opštine Sjevernog regiona
1.1.4.2 Izgradnja zimskih centara i potrebne turističke infrastrukture	<i>1.1.4.2.1</i> Uspostavljanje novih zimskih centara na u Sjevernom regionu	192.018	192.018			DJR
1.1.4.3 Održivi razvoj poljoprivrede	<i>1.1.4.3.1.</i> Aktivnosti i mjere u okviru održivog razvoja poljoprivrede prikazane su u Annex-u <i>1.1.4.3.2</i> Lokalni podsticaji razvoja poljoprivrede	6.865.006	6.831.926	25.880	7.200 Donacije	MPPRR, opštine Sjevernog regiona
1.1.4.4	<i>1.1.4.4.1</i>	9.182.198			9.182.198	MEK,

Razvoj energetike (obnovljivi izvori energije, primjena mjera energetske efikasnosti)	<i>Obnovljivi izvori energije- izgradnja malih hidroelektrana na vodotocima u Sjevernom regionu</i>				Privatne investicije	InvestitorElektropri vreda Crne Gore
1.1.4.5 Razvoj prerađivačke industrije, šumarstva i vodoprivrede na održiv način	<i>1.1.4.5.1 Regulisanje toka rijeka i zaštita plavnih područja</i>	376.000	376.000			MPPR, DJR
1.1.4.6 Valorizacija prirodne i kulturne baštine	<i>1.1.4.6.1 Izgradnja i obnova domova kulture u opštinama na Sjeveru</i> <i>1.1.4.6.2 Realizacija programa „Razvoj kulture na Sjeveru”</i> <i>1.1.4.6.3 Zastita i očuvanje kulturnih dobara</i>	1.005.357	217.357	758.000	30.000 Donacije	DJR, MK, opštinE Sjevernog regiona
UKUPNO		19.308.439	9.240.491	799.718	9.268.230 <hr/> 16.832 EU 69.200 Donacije 9.182.198 Privatne investicije	

1.2 PRIORITETI RAZVOJA SREDIŠNJEG REGIONA

Grafik 7:

Od ukupnog iznosa sredstava uloženi za realizaciju razvojnih projekata u Središnjem regionu u okviru Strateškog cilja 1 – 43,2 miliona EUR, struktura ulaganja prema prioritetnim oblastima je sljedeća:

Prioritet 1   *Povećanje konkurentnosti jačanjem ljudskih potencijala 15%*

Prioritet 2   *Unapređenje uslova za razvoj usluga, proizvodnje i preduzetništva 6%*

Prioritet 3   *Valorizacija kulturnih i prirodnih potencijala na održiv način 31%*

Prioritet 4   *Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture 48%*

1.2.1 Povećanje konkurentnosti jačanjem ljudskih potencijala

Za povećanje konkurentnosti jačanjem ljudskih potencijala u Središnjem regionu u toku 2014. godine realizovano je 15 projekata/ programa ukupne vrijednosti 6,4 miliona EUR, uglavnom obezbijedenih iz državnog budžeta. Utrošena sredstva dominantno se odnose na programe Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, među kojima je najznačajniji Program na osnovu Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem, u okviru kojeg je za podršku mladih u Središnjem regionu bilo usmjereno 4,5 miliona EUR.

Mjera	Aktivnosti i projekti	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioци
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.2.1.2 Razvoj tržišta rada i sistema zapošljavanja	<i>1.2.1.2.1</i> <i>Programi za stimulisanje zapošljavanja</i>	719.032	719.032			<i>ZZZCG</i>
1.2.1.3 Promovisanje društvene inkluzije	<i>1.2.1.3.1</i> <i>Poboljšanje uslova za život i rad grupama sa posebnim i specifičnim potrebama</i>	848.554	242.278	194.209	412.067 <hr/> 163.467 EU 248.600 Donacije	MRSS, UNDP, UNICEF, ZZZCG, JLS Središnjeg regiona
1.2.1.4 Ulaganje i izgradnja sistema doživotnog obrazovanja u skladu sa potrebama tržišta	<i>1.2.1.4.1</i> <i>Priprema za zapošljavanje (prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl.)</i> <i>1.2.1.4.2</i> <i>Sticanje praktičnih iskustava i priprema za zapošljavanje mladih.</i>	4.865.403	4.865.403			<i>ZZZCG</i>
UKUPNO		6.432.989	5.826.713	194.209	412.067 <hr/> 163.467 EU 248.600 Donacije	

1.2.2 Unapređenje uslova za razvoj usluga, proizvodnje i preduzetništva⁵

U cilju unapređenja uslova za razvoj usluga, proizvodnje i preduzetništva, u Središnjem regionu u toku 2014. godine realizovano je 6 projekata ukupne vrijednosti 2,8 miliona EUR, finansiranih uglavnom iz državnog budžeta. Najveći dio sredstava, oko 1 milion EUR, utrošen je za participaciju Crne Gore u EU programu za istraživanje i inovacije – HORIZONT 2020, tako da je povraćaj sredstava očekivan kroz realizaciju projekata u okviru pomenutog programa.

Mjera	Aktivnosti i projekti	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioci
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.2.2.1 Unapređenje privredne infrastrukture (poslovnih zona, biznis inkubatora, tehnoloških parkova)	<i>1.2.2.1.1</i> <i>Stvaranje uslova za razvoj inovativnost, preduzetništva i privlačenje investitora</i>	575.000	75.000		500.000 Kredit	MN, DJR
1.2.2.4 Promocija i ulaganje u istraživanje, razvoj i inovacije	<i>1.2.2.4.1</i> <i>Povezivanje nauke i preduzetništva u cilju razvoja novih tehnoloških rješenja i proizvoda</i>	2.264.274	1.884.274		380.000 Kredit	MN
UKUPNO		2.839.274	1.959.274		880.000 Kredit	

⁵ U okviru ovog prioriteta kroz mjere 1.2.2.2 Unapređenje informacione tehnologije i e-trgovine i 1.2.2.3 Transfer znanja i tehnologija, nije bilo podataka o realizovanim projektima u toku 2014. godine

1.2.3 Valorizacija kulturnih i prirodnih potencijala na održiv način⁶

Projekti vezani za održivi razvoj poljoprivrede, turizma, energetike, kao i valorizaciju kulturno-istorijske baštine značajni su za Središnji region u okviru prioritetne oblasti valorizacija kulturnih i prirodnih potencijala na održiv način. Projekata ovog tipa u toku 2014. godine u Središnjem regionu realizovano je 23, a njihova ukupna vrijednost je 13,3 miliona EUR. Skoro isti iznos sredstava uložen je za održivi razvoj poljoprivrede, uglavnom iz sredstava Agrobudžeta, i za valorizaciju prirode i kulturno-istorijske baštine. Neki od najvrjednijih projekata su: izgradnja Muzičkog centra Crne Gore - Podgorica (2.888.458 EUR), rekonstrukcija Kulturno informativnog centra "18 septembar" - Nikšić (1.125.221 EUR) i rekonstrukcija zgrade bivšeg Ruskog poslanstva za potrebe Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija – Cetinje (504.581 EUR).

Mjera	Aktivnosti i projekti	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioци
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.2.3.1 Održivi razvoj poljoprivrede	<i>1.2.3.1.1 Aktivnosti i mjere u okviru održivog razvoja poljoprivrede prikazane su u Aneksu ovog Izvještaja</i>	6.007.019	5.152.519		854.500 Privatne investicije	MPRR, DJR, Privatni investitor
1.2.3.2 Održivi razvoj turizma i izgradnja turističke infrastrukture	<i>1.2.3.2.1 Promocija i valorizacija novih vidova turizma</i>	338.425	138.425	/	200.000 Privatne investicije	DRJ, Prijestonica Cetinje i Privatni partner
1.2.3.4 Razvoj energetike (obnovljivi izvori energije, primjena mjera energetske efikasnosti)	<i>1.2.3.4.1 Razvoj obnovljivih izvora energije</i> <i>1.2.3.4.2 Promocija i primjena mjera energetske efikasnosti</i>	825.000	/	/	825.000 Privatne investicije	MEK, Investitor
1.2.3.6 Valorizacija prirodne i kulturno	<i>1.2.3.6.1 Istraživanja, sanacija, izgradnja i obnova objekata kulture</i>	6.183.029	5.948.353	100.342	134.334 EU	DJR, Narodni muzej CG, JU Zetski dom, JLS

⁶ U okviru ovog prioriteta kroz mjere 1.2.3.3 Promocija regionalnih klastera radi jačanja turističkih potencijala i 1.2.3.5 Razvoj prerađivačke industrije na održiv način, nije bilo podata o realizovanim projektima u toku 2014. godine

–istorijske baštine	1.2.3.6.2 <i>Organizovanje kulturnih manifestacija</i>					Središnjeg regiona
	1.2.3.6.3 <i>Zastita i očuvanje kulturnih dobara</i>					
UKUPNO		13.353.473	11.239.297	100.342	2.013.834 134.334 EU 1.879.500 Privatne investicije	

1.2.4 Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture

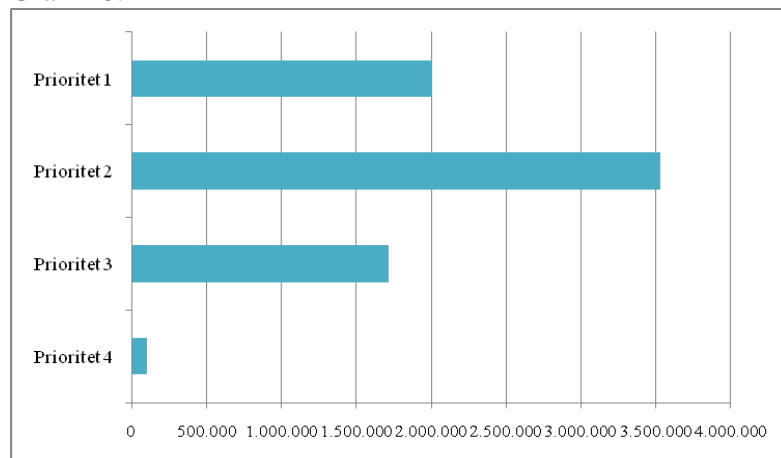
Prema raspoloživim podacima u Središnjem regionu ulaganja u razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture takođe su dominantna kao u slučaju Sjevernog regiona. Za realizaciju aktivnosti u okviru ovog prioriteta u posmatranom regionu uloženo je ukupno 20,6 miliona EUR, najvećim dijelom iz državnog budžeta, 78%. Ovim finansijskim sredstvima u toku 2014. godine realizovano je 38 projekata, uglavnom višegodišnjeg karaktera, ali u većem broju slučajeva po planiranoj dinamici sprovođenja. Broj projekata u okviru unapređenja komunalne i javne infrastrukture gotovo je isti broju projekata koji su realizovani u saobraćajnoj infrastrukturi, a neki od najvećih su: izgradnja vodovodne mreže na području GO Golubovci - Podgorica (1.177.872 EUR), izgradnja sportske dvorane Univerziteta CG - Podgorica (1.341.460 EUR), izgradnja Akademije umjetnosti - Cetinje (1.380.146 EUR), izgradnja Zavod za transfuziju krvi - Podgorica (1.720.978 EUR), a kada je u pitanju saobraćajna infrastruktura izdvajaju se: izgradnja obilaznice oko Nikšića II faza/ Grebice-Vidrovan (4.870.872 EUR), izgradnja obilaznice oko Golubovaca III faza – Podgorica (1.499.256 EUR), izgradnja treće trake „Kuside” na putnom pravcu Vilusi-Nikšić (1.938.629 EUR), rekonstrukcija kružnog puta/ zaobilaznice I faza – Cetinje (1.000.000 EUR).

Mjera	Aktivnosti i projekti	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioi
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.2.4.1 Održavanje i unapređenje komunalne infrastrukture	<i>1.2.4.1.1 Unapređenje i izgradnja vodovodnog i kanalizacionog sistema u Središnjem regionu</i>	8.128.101	6.060.718	548.628	1.518.755 <hr/> 59.181 EU 1.429.574 Krediti 30.000	DJR, MORT, Regionalni vodovod, PROCON, Fudbalski savez, JLS Središnjeg regiona

	<p>1.2.4.1.2 Održavanje i unapređenje javnih objekata i infrastrukture</p> <p>1.2.4.1.3 Rekonstrukcija i izgradnja objekata za potrebe obrazovanja</p> <p>1.2.4.1.4 Rekonstrukcija i izgradnja objekata za potrebe zdravstva</p> <p>1.2.4.1.5 Unapređenje sportskih objekata</p>				Privatne investicije	
1.2.4.3 Izgradnja, održavanje i unapređenje saobraćajne infrastrukture (željezničkog, vazdušnog i drumskog saobraćaja)	<p>1.2.4.3.1 Izgradnja putne infrastrukture</p> <p>1.2.4.3.2 Unapređenje infrastrukture za razvoj vazdušnog saobraćaja</p>	10.789.456	9.016.305	281.333	1.491.819 1.250.000 Krediti 241.819 Donacije	MSP/DZS, JLS Središnjeg regiona
1.2.4.4 Veći stepen bezbjednosti u saobraćaju	<p>1.2.4.4.1 Program rekonstrukcije raskrsnica za Središnji region</p> <p>1.2.4.4.2 Izgradnja opštinske i regionalne infrastrukture za veću bezbjednost saobraćaja</p>	1.679.806	1.150.000	529.806		DJR
UKUPNO		20.597.363	16.227.023	1.359.767	3.010.574 59.181 EU 2.679.574 Krediti 241.819 Donacije 30.000 Privatne investicije	

1.3 PRIORITETI RAZVOJA PRIMORSKOG REGIONA

Grafik 8:

Od ukupnog iznosa sredstava uložениh za realizaciju razvojnih projekata u Primorskom regionu u okviru Starteškog cilja 1 – 7,3 miliona EUR, struktura ulaganja prema prioritetnim oblastima je sljedeća:

Prioritet 1   *Razvoj ljudskih potencijala 27%*

Prioritet 2   *Valorizacija privrednih, kulturnih i prirodnih resursa na održiv način 48%*

Prioritet 3   *Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture 24%*

Prioritet 4   *Jačanje konkurentnosti razvojem preduzetništva 1% (nije bilo razvojnih projekata)*

1.3.1 Razvoj ljudskih potencijala⁷

U toku 2014. godine u cilju razvoja ljudskih resursa u Primorskom regionu realizovano je 10 projekata/ programa ukupne vrijednosti 2 miliona EUR, obezbijedenih u cjelosti iz državnog budžeta. Kao i u slučaju ostala dva regiona, najveći iznos sredstava u okviru ovog prioriteta odnosi se na realizaciju programa pružanja pomoći mladima da steknu prvo praktično iskustvo kroz primjenu Zakona o stručnom obrazovanju, kroz koji je za Primorski region utrošeno 1,2 miliona EUR.

Mjera	Aktivnosti i projekti	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioци
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.3.1.1 Usaglašavanje tražnje i ponude	<i>1.3.1.1.1</i> <i>Programi za stimulisanje zapošljavanja</i>	486.314	486.314			ZZZCG

⁷ U okviru ovog prioriteta kroz mjeru 1.3.1.2 Usklađivanje sistema obrazovanja sa npotrebama tržišta rada, nije bilo podataka o realizovanim projektima u toku 2014. godine

radne snage i unapređenje mjera zapošljavanja						
1.3.1.3 Promovisanje društvene inkluzije	<i>1.3.1.3.1 Razvijanje servisa socijalne zaštite u opštinama u Primorskom regionu</i>	2.357	2.357			ZZCG
1.3.1.4 Ulaganje i izgradnja sistema doživotnog obrazovanja	<i>1.3.1.4.1 Priprema za zapošljavanje (prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl.) 1.3.1.4.2 Sticanje praktičnih iskustava i priprema za zapošljavanje mladih</i>	1.515.238	1.515.238			ZZCG
UKUPNO		2.003.909	2.003.909			

1.3.2 Valorizacija privrednih, kulturnih i prirodnih resursa na održiv način

Prema raspoloživim podacima u okviru prioritete oblasti valorizacija privrednih, kulturnih i prirodnih resursa na održiv način, u toku 2014. godine u Primorskom regionu utrošeno je 3,5 miliona EUR za realizaciju 4 projekata od kojih je najznačajniji rekonstrukcija obale "Pine" u Tivtu (1.521.403 EUR), a značajna je i realizacija sredstava Agrobudžeta u iznosu od 1.130.898 EUR za ovaj region.

Mjera	Aktivnosti i projekti	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioci
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.3.2.1 Stvaranje potrebne turističke i prateće infrastrukture	<i>1.3.2.1.1 Uređenje plaža i šetališta u Primorskom regionu</i>	1.596.403	690.000	906.403		MORT, NTO, Morsko dobro, opština Tivat
1.3.2.2 Održivi razvoj poljoprivrede u korist turizma i razvoj marikulture	<i>1.2.3.1.1 Aktivnosti i mjere u okviru održivog razvoja poljoprivrede prikazane su u Aneksu ovog Izveštaja</i>	1.130.898	1.130.898			MPPR

1.3.2.3 Valorizacija, zaštita i razvoj kulturne i prirodne baštine	<i>1.3.2.3.3</i> <i>Razvoj obnovljivih izvora energije</i>	798.954			798.954 Privatne investicije	MEK, Investitor
UKUPNO		3.526.255	1.820.898	906.403	798.954 Privatne investicije	

1.3.3 Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture

U poređenju sa ostala dva regiona, ulaganja u okviru ove prioritetne oblasti u slučaju Primorskog regiona nijesu bila dominantna u toku 2014. godine. Za razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture u ovom regionu tokom 2014. godine uloženo je ukupno 1,7 milion EUR, najviše iz državnog budžeta. Realizovano je 16 projekata među kojima su značajniji vezani za putnu infrastrukturu kao npr. rekonstrukcija lokalne putne mreže u Herceg Novom (400.000 EUR) i rekonstrukcija gradske saobraćajnice Rutke-Pobrđe - Bar (246.407 EUR).

Mjera	Aktivnosti i projekti	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioци
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.3.3.1 Poboljšanje funkcionisanja javne i komunalne infrastrukture, prije svega vodosnabdijevanja i kanalizacije, sa tretmanom otpadnih voda	<i>1.3.3.1.1</i> <i>Rekonstrukcija i izgradnja objekata za potrebe obrazovanja</i> <i>1.3.3.1.2</i> <i>Unapredjenje ostale javne infrastrukture</i>	663.338	576.360	86.978		DRJ, opština Bar
1.3.3.2 Razvoj i unapredjenje saobraćajne infrastrukture (željezničkog, vazdušnog i drumskog saobraćaja)	<i>1.3.3.2.1</i> <i>Unapredjenje saobraćajne infrastrukture u Primorskom regionu</i>	1.054.393	413.297	641.096		DJR, opštine Bar i Herceg Novi
UKUPNO		1.717.731	989.657	728.074		

1.3.4 Jačanje konkurentnosti razvojem preduzetništva

U toku 2014. godine prema raspoloživim podacima u okviru ovog prioriteta u Primorskom regionu realizovan je jedan projekat u opštini Tivat, a u funkciji unapređenja turističkih proizvoda. Stoga, ukupna ulaganja se odnose na jedan projekat vrijednosti 0,1 milion EUR.

Mjera	Aktivnosti i projekti	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioci
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
1.3.4.1 Unapređenje poslovne infrastrukture (biznis inkubatora, privrednih i turističkih zona)	<i>1.3.4.1.1 Repozicioniranje i disperzija ponude u pravcu stvaranja prepoznatljive turističke destinacije za nautički, kulturni i sportski turizam</i>	100.972			100.972 EU	Opština Tivta, UHPA
UKUPNO		100.972			100.972 EU	

1.4 REKAPITULACIJA STRATEŠKOG CILJA 1

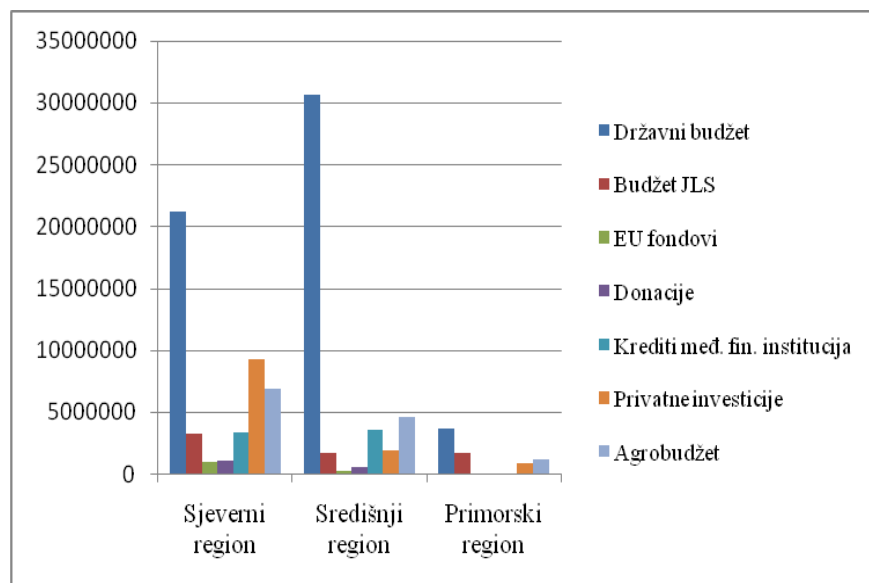
Kao što je navedeno, za realizaciju razvojnih projekata i aktivnosti u okviru Strateškog cilja 1 na nivou Crne Gore u 2014. godini uloženo je ukupno 96.334.484 EUR. Najviše sredstava (70%) realizovano je iz državnog budžeta (uključujući Agrobudžet), privatnih investicija 12%, budžeta jedinica lokalne samouprave i kredita međunarodnih finansijskih institucija po 7%, dok je iz donacija i EU sredstava bilo obezbijeđeno po 2%.

Struktura finansiranja ovog strateškog cilja po regionima data je u nastavku tabelarno i grafički.

Struktura finansiranja Strateškog cilja 1 u 2014. godini, po regionima (EUR)

Region	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR na Strateški cilj 1	% u odnosu na ukupna sredstva	Izvori sredstava							
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ukupni ostali izvori	Struktura ostalih izvora				
						EU fondovi	Donacije	Krediti	Privatne inv.	Agrobudžet
Sjeverni region	45.762.517	47%	21.148.000	3.179.012	21.435.505	1.065.030	1.050.090	3.283.181	9.208.198	6.829.006
Središnji region	43.223.100	45%	30.634.361	1.654.318	10.934.421	356.982	490.419	3.559.574	1.909.500	4.617.946
Primorski region	7.348.867	8%	3.683.566	1.634.474	2.030.824	100.972	0	0	798.954	1.130.898
UKUPNO	96.334.484	/	55.465.927	6.467.804	34.400.750	1.522.984	1.540.509	6.842.755	11.916.652	12.577.850

Grafik 8: Struktura finansiranja strateškog cilja 1 u 2014. godini, po regionima (EUR)

Dominantan izvor finansiranja razvojnih projekata u okviru Strateškog cilja 1 u slučaju Sjevernog regiona bio je državni budžet 61% (od čega Agrobudžet 15%), zatim privatne investicije 20%, , krediti međunarodnih finansijskih organizacija i budžeti JLS po 7%, EU fondovi 3% i sredstva donacija 2%.

Struktura finansiranja razvojnih projekata Strateškog cilja 1 u Središnjem regionu je sljedeća: državni budžet 82% (od čega Agrobudžet 11%) , krediti međunarodnih finansijskih organizacija 8%, budžeti JLS i privatne investicije po 4%, EU fondovi i donacije po 1%. U Primorskom regionu aktivnosti u okviru Strateškog cilja 1 finansirane su sredstvima iz sljedećih izvora: državni budžet 66% (od čega Agrobudžet 16%), budžeti JLS 22%, privatne investicije 11%, EU fondovi 1%, dok sredstva donacija i kredita međunarodnih finansijskih organizacija nijesu korišćena.

Strateški cilj 2: UBRZANI RAZVOJ MANJE RAZVIJENIH JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE I REGIONA

Strategijom regionalnog razvoja Crne Gore i Zakonom o regionalnom razvoju, definisano je da će jedinice lokalne samouprave koje se nalaze ispod 75% nacionalnog prosjeka razvijenosti, kao manje razvijene jedinice lokalne samouprave, biti podržane kroz mjere u okviru Strateškog cilja 2 - Ubrzani razvoj manje razvijenih jedinica lokalne samouprave i regiona, čime dobijaju dodatne poene prilikom kandidovanja razvojnih projekata za finansiranja kako iz nacionalnih tako i iz sredstava komponente III IPA-e, namijenjene regionalnom razvoju. Pri tome je važno istaći da projekti moraju zadovoljiti traženi nivo kvaliteta i propisane kriterijume.

Nakon prvog izračunavanja stepena razvijenosti JLS u okviru Strategije regionalnog razvoja 2010-2014. godine, na osnovu podataka za period od 3 godine (2007-2009. god.), 2013. godine urađeno je novo izračunavanje stepena i indeksa razvijenosti. Na osnovu Uredbe o metodologiji izračunavanja indeksa razvijenosti jedinice lokalne samouprave („Službeni list Crne Gore“, br. 42/11), Ministarstvo ekonomije je 2013. godine objavilo Listu stepena razvijenosti jedinica lokalne samouprave Crne Gore, prosjek za period 2010-2012. god. („Službeni list Crne Gore“, br. 61/13). U manje razvijene JLS sa stepenom razvijenosti ispod 75% nacionalnog prosjeka svrstane su prijestonica Cetinje i opštine: Pljevlja, Kolašin, Mojkovac, Berane, Šavnik, Rožaje, Bijelo Polje, Plav i Andrijevica, dakle uglavnom opštine Sjevernog regiona.

Realizacija ovog Strateškog cilja uključuje aktivnosti Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore A.D, isplate sredstava u okviru MIDAS projekta, sredstva Egalizacionog fonda, uslovnih dotacija, programa državne pomoći i sredstava iz IPA fondova.⁸

U okviru Strateškog cilja 2 - Ubrzani razvoj manje razvijenih jedinica lokalne samouprave i regiona, na nivou Crne Gore u toku 2014. godine uloženo je ukupno 69.068.619 EUR što je 35% sredstava uložениh za realizaciju sva tri strateška cilja. Od ovog iznosa 63% sredstava isplaćeno je kroz MIDAS projekat i kreditna sredstva IRF-a, 36% iz državnog budžeta, odnosno Egalizacionog fonda i 1% iz EU sredstava.

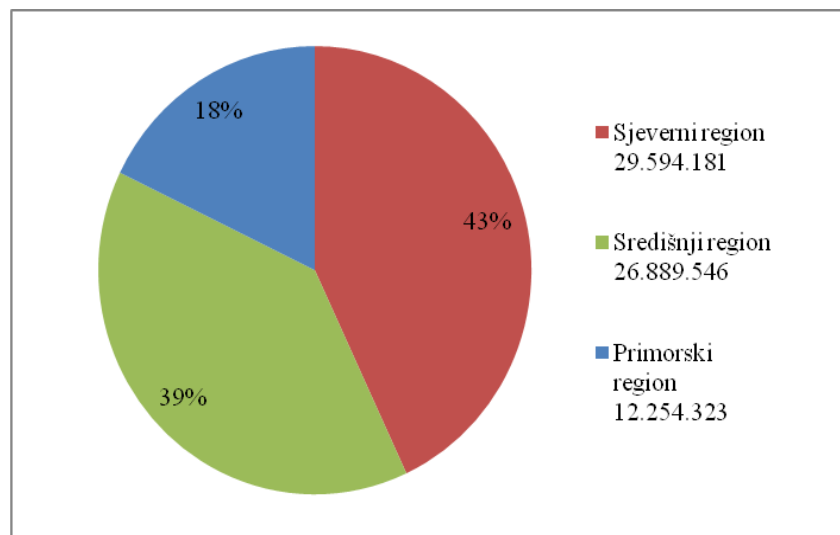
Od ukupne vrijednosti ulaganja za realizaciju aktivnosti u 2014. godini u okviru Strateškog cilja 2, oko 43% odnosilo se na Sjeverni region, 39% na Središnji region i oko 18% na Primorski region, pri čemu ulaganja kroz IPA projekat „Jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori kroz razvoj klastera“, vrijednosti 330.569 EUR, nije moguće locirati po regionima.

Grafički prikaz navedenih podataka dat je u nastavku.

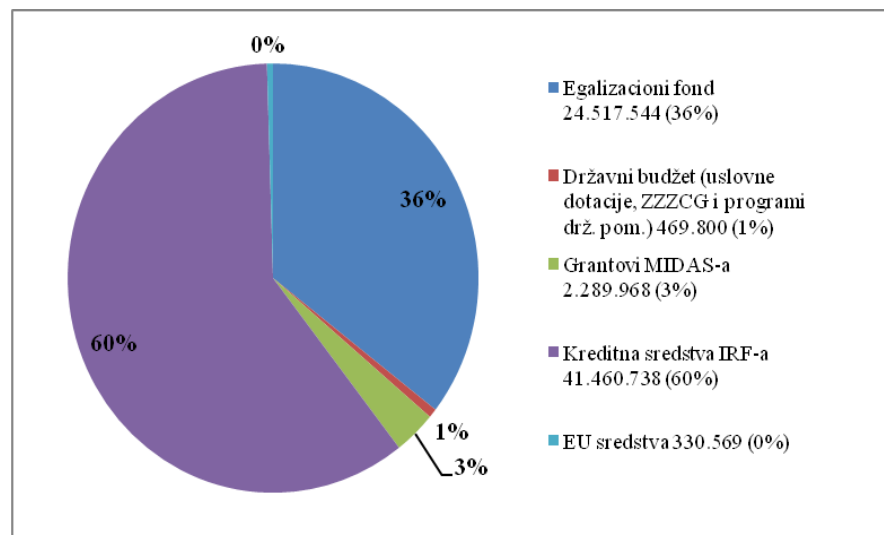
---

⁸ Detaljan pregled realizacije sredstava IRF-a, MIDAS-a, Egalizacionog fonda, uslovnih dotacija i programa državne pomoći dat je u Anexu, na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou.

Grafik 9: Odnos realizovanih sredstava u 2014. godini po regionima u okviru Strateškog cilja 2

Grafik 10: Struktura izvora finansiranja za realizaciju Strateškog cilja 2 na nivou Crne Gore

U tabelarnom prikazu u nastavku dat je pregled realizovanih sredstava u toku 2014. godine u okviru Strateškog cilja 2, posebno po regionima i mjerama. Uz prikaz realizovanih sredstava predstavljena je i struktura finansiranja prema izvorima sredstava.

2.1 AKTIVNOSTI REALIZOVANE U SJEVERNOM REGIONU

Kao što je pomenuto u uvodnom dijelu Strateškog cilja 2, najviše realizovanih sredstava odnosilo se na jedinice lokalne samouprave Sjevernog reguiona 29.594.181 EUR, 43% ukupnih sredstava. U skladu sa tim, u poređenju sa ostala dva regiona, u Sjevernom regionu iznos sredstava obezbijeden iz državnog budžeta je značajno veći, 52% ukupnog iznosa u okviru ovog Strateškog cilja, dok su sredstva IRF-a i MIDAS-a manja, što može ukazati na niži nivo apsorpcionog kapaciteta za povlačenje kreditnih sredstava i grantova.

Mjera	Aktivnosti u okviru mjere	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR		Nosioци
			Budžet Crne Gore	Ostali izvori	
Povećanje privredne aktivnosti i dalji podsticaji razvoju preduzetništva, malog i srednjeg biznisa	<i>Aktivnosti Ivensticiono-razvojnog fonda Crne Gore</i>	13.102.805		13.102.805 IRF	IRFCG
	<i>Podsticaji realizacijom "MIDAS" projekta</i>	994.970		994.970 MIDAS	MPRR
	<i>Podsticanje razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine</i>	10.000	10.000		MEK
	<i>Podsticanje zapošljavanja kreditima za zapošljavanje odobrenim od strane ZZZCG</i>	105.000	105.000		ZZZCG
Podrška manje razvijenim JLS u cilju fiskalne egalizacije	<i>Sredstva isplaćena iz Egalizacionog fonda</i>	15.333.272	15.333.272		MF
	<i>Uslovne dotacije iz Budžeta Crne Gore</i>	48.134	48.134		MF
UKUPNO		29.594.181	15.496.406	14.097.775	

2.2 AKTIVNOSTI REALIZOVANE U SREDIŠNJEM REGIONU

U Središnjem regionu vrijednost realizovanih aktivnosti u toku 2014. godine bila je 26.889.546 EUR, 39% ukupno uloženi sredstava, u okviru ovog Strateškog cilja na nacionalnom nivou. Veći dio sredstava, 69% obezbijeđen je putem kredita IRF-a i MIDAS-a, dok je preostali dio sredstava 31% obezbijeđen iz državnog budžeta.

Mjera	Aktivnosti u okviru mjere	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR		Nosioци
			Budžet Crne Gore	Ostali izvori	
Povećanje privredne aktivnosti i dalji podsticaji razvoju preduzetništva, malog i srednjeg biznisa	<i>Aktivnosti Ivensticiono-razvojnog fonda Crne Gore</i>	17.069.627		17.069.627 IRF	IRFCG
	<i>Podsticaji realizacijom "MIDAS" projekta</i>	1.181.179		1.181.179 MIDAS	MPPRR
	<i>Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja za period 2014-2016</i>	1.800	1.800		MEK
	<i>Podsticanje zapošljavanja kreditima za zapošljavanje odobrenim od strane ZZZCG</i>	110.000	110.000		ZZZCG
Podrška manje razvijenim JLS u cilju fiskalne egalizacije	<i>Sredstva isplaćena iz Egalizacionog fonda</i>	8.431.583	8.431.583		MF
	<i>Uslovne dotacije iz Budžeta Crne Gore</i>	95.357	95.357		MF
UKUPNO		26.889.546	8.638.740	18.250.806	

2.3 AKTIVNOSTI REALIZOVANE U PRIMORSKOM REGIONU

Najmanji dio sredstava u okviru ovog Strateškog cilja 12.254.323 EUR, 18% ukupno uloženi sredstava za regionalni razvoj odnosi se na aktivnosti realizovane u Primorskom regionu. Od navedenog iznosa, 92% je obezbijeđeno je putem kredita IRF-a, što znači da je učešće sredstava državnog budžeta i MIDAS programa značajno niže.

Mjera	Aktivnosti u okviru mjere	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR		Nosioци
			Budžet Crne Gore	Ostali izvori	
Povećanje privredne aktivnosti i dalji podsticaji razvoju preduzetništva, malog i srednjeg biznisa	<i>Aktivnosti Ivensticiono razvojnog fonda Crne Gore</i>	11.288.306		11.288.306 IRF	IRFCG
	<i>Podsticaji realizacijom "MIDAS" projekta</i>	113.819		113.819 MIDAS	MPRR
	<i>Podsticanje zapošljavanja kreditima za zapošljavanje odobrenim od strane ZZZCG</i>	45.000	45.000		ZZZCG
Podrška manje razvijenim JLS u cilju fiskalne egalizacije	<i>Sredstva isplaćena iz Egalizacionog fonda</i>	752.689	752.689		MF
	<i>Uslovne dotacije iz Budžeta Crne Gore</i>	54.509	54.509		MF
UKUPNO		12.254.323	852.198	11.402.125	

2.4 REKAPITULACIJA STRATEŠKOG CILJA 2

U skladu sa predstavljenim podacima za realizaciju razvojnih projekata i aktivnosti u okviru Strateškog cilja 2 na nivou Crne Gore u 2014. godini uloženo je ukupno 69 miliona EUR. Najviše sredstava obezbijeđeno je putem kredita IRF-a 60%, zatim iz Egalizacionog fonda 36%, kroz realizaciju grantova u okviru MIDAS-a 3%, sredstava državnog budžeta 1% i iznos EU sredstava je bio najmanji, tj. ispod jednog procenta učešća u poređenju sa ostalim sredstvima.

Struktura finansiranja ovog Strateškog cilja po regionima tabelarno je data u nastavku.

Struktura finansiranja Strateškog cilja 2 u 2014. godini, po regionima (EUR)

Region	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR na strateški cilj 2	% u odnosu na ukupna sredstva	Izvori sredstava					
			Budžet Crne Gore				Sredstva IRF-a	Sredstva MIDAS-a
			Budžet Crne Gore - ukupno	Uslovne dotacije	Programi drž. pomoći i ZZCG	Egalizacioni fond		
Sjeverni region	29.594.181	43%	15.496.406	48.134	115.000 ⁹	15.333.272	13.102.805	994.970
Središnji region	26.889.546	39%	8.638.740	95.357	111.800 ¹⁰	8.431.583	17.069.627	1.181.179
Primorski region	12.254.323	18%	852.198	54.509	45.000 ¹¹	752.689	11.288.306	113.819
UKUPNO	68.738.050	/	24.987.344	198.000	271.800	24.517.544	41.460.738	2.289.968
+ IPA Jačanje konkurentnosti MMSP u Crnoj Gori kroz razvoj klastera	330.569 EU sredstva							
UKUPNO	69.068.619							

⁹ Sredstva Programa podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine (10.000 EUR) i sredstva podsticanja zapošljavanja kreditima za zapošljavanje odobrenim od strane ZZCG (105.000 EUR)

¹⁰ Sredstva Programa povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja za period 2014-2016. (1.800 EUR) i sredstva podsticanja zapošljavanja kreditima za zapošljavanje odobrenim od strane ZZCG (110.000 EUR)

¹¹ Sredstva podsticanja zapošljavanja kreditima za zapošljavanje odobrenim od strane ZZCG

Strateški cilj 3: REGIONALNI RAZVOJ I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

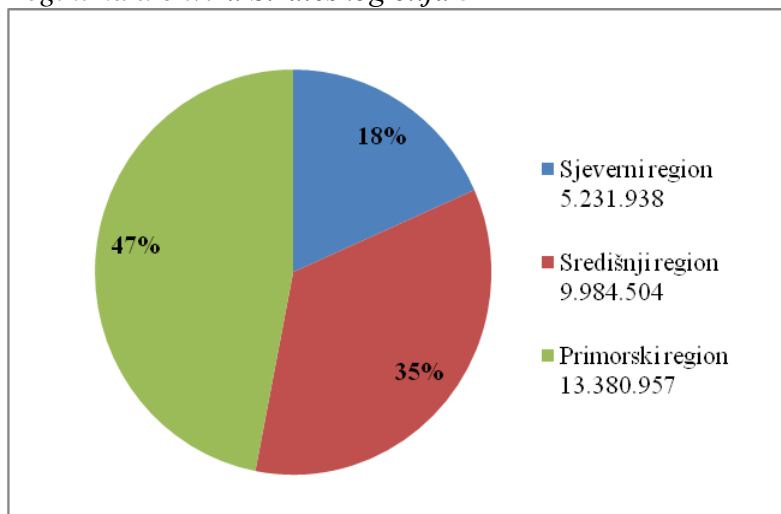
Kroz unapređenje uslova za održivo korišćenje prirodnih resursa, primjenu nisko-karbonskih tehnologija i razvoj komunalne infrastrukture, uz pružanje posebne podrške područjima koja zaostaju u razvoju, Strategijom regionalnog razvoja Crne Gore planirana je realizacija Strateškog cilja 3 – Regionalni razvoj i zaštita životne sredine. U okviru navedenih prioriternih oblasti u funkciji postizanja cilja definisano je niz mjera, kako zajedničkih za sva tri regiona, tako i pojedinačnih u skladu sa specifičnostima regiona pojedinačno. Međutim, u toku 2014. godine razvojni projekti uglavnom su bili vezani za nekoliko mjera koje će biti predstavljene u tabelarnom prikazu.

U okviru strateškog cilja 3 – Regionalni razvoj i zaštita životne sredine, u toku 2014. godine uloženo je 28.507.399 EUR za realizaciju niza razvojnih projekata i aktivnosti u sva tri regiona Crne Gore. Sredstva utrošena za realizaciju razvojnih projekata u okviru ovog strateškog cilja čine 15% ukupnog iznosa sredstava za sprovođenje Strategije regionalnog razvoja Crne Gore u 2014. godini.

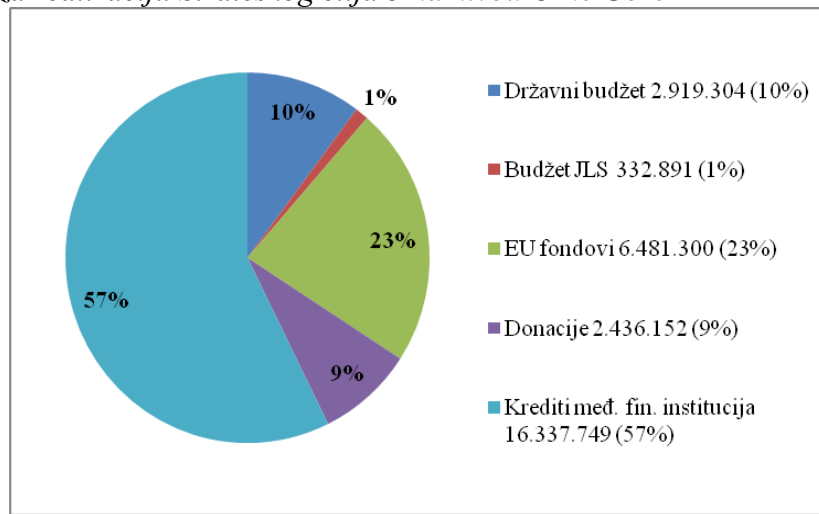
Najviše ulaganja u okviru Strateškog cilja 3 bilo je u Primorskom regionu, 47% ukupnog iznosa utrošenih sredstava, zatim u Središnjem regionu 35% i u Sjevernom regionu 18%. Sredstva su najvećim dijelom obezbijedena putem kredita međunarodnih finansijskih institucija, procentualno 57% iznosa ukupno uložениh sredstava u okviru ovog cilja, a na drugom mjestu su EU sredstva sa 23% učešća.

Grafički prikaz navedenih podataka dat je u nastavku.

Grafik 11: Odnos utrošenih sredstava u 2014. godini po regionima u okviru Strateškog cilja 3

Grafi 12: Struktura izvora finansijskih sredstava utrošenih za realizaciju Strateškog cilja 3 na nivou Crne Gore

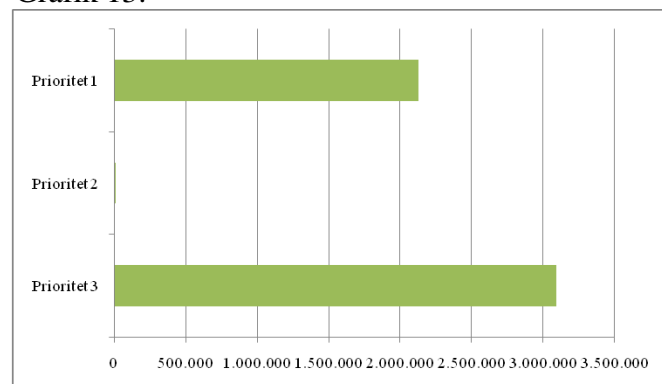

U nastavku su dati tabelarni prikazi realizovanih sredstava u toku 2014. godine u okviru Strateškog cilja 3, posebno po regionima. Prioriteti su isti za sva tri regiona u slučaju ovog Strateškog cilja. Iako su mjere po prioritetima različite u skladu sa specifičnostima regiona, realizovani projekti u toku 2014. godine pripadaju uglavnom istim mjerama kod sva tri regiona.

Uz tabelarni prikaz realizovanih sredstava u nastavku, predstavljena je i struktura finansiranja prema izvorima sredstava, a navedeni su i niosoci aktivnosti po mjerama.

3.1 PRIORITETI RAZVOJA SJEVERNOG REGIONA

Grafik 13:

Od ukupnog iznosa sredstava uloženi za realizaciju razvojnih projekata u Sjevernom regionu u okviru Strateškog cilja 3 - 5,2 miliona EUR, struktura ulaganja prema prioritetima je sljedeća:

- Prioritet 1*   *Održivo upravljanje i korišćenje prirodnih resursa 41%*
- Prioritet 2*   *Nisko-karbonski razvoj 0% (14.411 EUR)*
- Prioritet 3*   *Komunalna infrastruktura i zaštita životne sredine 59%*

U okviru Strateškog cilja 3 u Sjevernom regionu realizovan je 31 projekat, a značajniji su u funkciji unapređenja komunalne infrastrukture i zaštite životne sredine i izrade prostornourbanističke dojumentacije, kao npr: izgradnja reciklažnog dvorišta i pretovarne stanice - Žabljak (960.000 EUR), izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV) i kanalizacione mreže - Pljevlja (659.523 EUR), projekat upravljanja otpadom "Sačuvajmo naše rijeke" - Mojkovac (151.643 EUR), izrada prostorno urbanističke dokumentacije za više opština u Sjevernom regionu (1.702.161 EUR).

Prioritet	Mjera	Aktivnosti u okviru mjere	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioci
				Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
3.1.1 Održivo upravljanje i korišćenje prirodnih resursa ¹²	3.1.1.2 Unaprijediti prostorno plansku dokumentaciju i posebno kontrolu gradnje na atraktivnim lokacijama (okolina zaštićenih područja)	3.1.1.2.1 <i>Izrada prostorno urbanističke dokumentacije za opštine u Sjevernom regionu</i>	1.702.161	920.655	56.851	724.653 Donacija LAMP	MORT
	3.1.1.3 Proglasiti nova zaštićena područja, poklanjajući posebnu pažnju obalnom području i zaštićenim područjima u moru, unaprijediti sistem zaštićenih područja (prirodnih i kulturnih) uopšte.	3.1.1.3.1 <i>Proglasiti nova zaštićena područja i održavati postojeća</i>	424.000			424.000 Donacija GEF	GEF, UNDP, MORT
	Ukupno 3.1.1		2.126.161	920.655	56.851	1.148.653 Donacije	

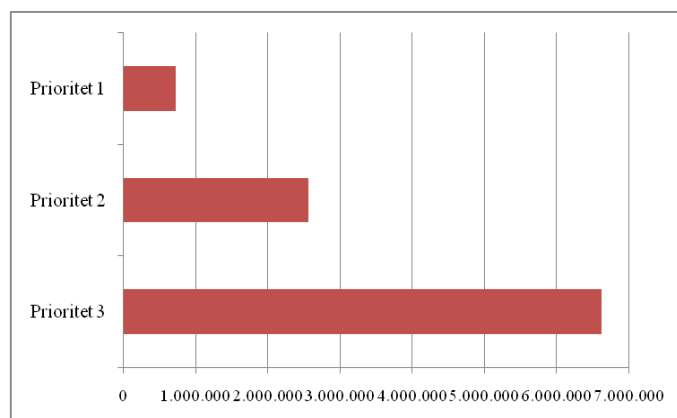
¹² U okviru ovog prioriteta kroz mjeru 3.1.1.1 Unaprijediti kapacitete lokalnih samouprava, posebno onih koje zaostaju u razvoju, za primjenu instrumenata održivosti i 3.1.1.4 Poboljšati iskorišćenost poljoprivrednog zemljišta, vodnih resursa i prirodne baštine na održiv način, nije bilo podataka o realizovanim projektima u toku 2014. godine

3.1.2 Nisko-karbonski razvoj ¹³	3.1.2.3 Smanjiti emisije kroz mjere energetske efikasnosti u rezidencijalnom i javnom sektoru i primjenu energetske efikasnijih tehnologija u industriji; koristiti energiju sunca	<i>3.1.2.3.1</i> <i>Podsticanje primjene energetske efikasnih sistema grijanja i ugradnja solarnih panela na katunima</i>	14.411			14.411 Donacije	MEK
3.1.3 Komunalna infrast. i zaštita životne sredine	3.1.3.1 Izgradnja prioritetnih postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i Regionalnih centara za obradu otpada u čijem sastavu su sanitarne deponije	<i>3.1.3.1.1</i> <i>Unapređenje sistema upravljanja otpadnim vodama-izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacionih mreža</i> <i>3.1.3.1.2</i> <i>Projekti upravljanja otpadom u opštinama Sjevernog regiona</i>	3.091.366	1.229.529	178.995	1.682.842 <hr/> 120.173 EU 907.649 Donacije 655.020 Krediti	MORT, JLS, DEU, PROCON, DJR
UKUPNO			5.231.938	2.150.184	235.846	2.845.906 <hr/> 120.173 EU 2.070.713 Donacije 655.020 Krediti	

¹³ U okviru ovog prioriteta kroz mjeru 3.2.1. Inicirati (sa lokalnog/ međuopštinskog nivoa) mjere i projekte za povećanje energetske efikasnosti i obnovljive izvore energije i 3.2.2 Razvijati sposobnosti za pristup tekućim i budućim fondovima za finansiranje nisko karbonskog razvoja, nije bilo podataka o realizovanim projektima u toku 2014. godine

3.2 PRIORITETI RAZVOJA SREDIŠNJEG REGIONA

Grafik 14:

Od ukupnog iznosa sredstava uloženi za realizaciju razvojnih projekata u Središnjem regionu u okviru Strateškog cilja 3 (9,9 miliona EUR), struktura ulaganja prema prioritetnim oblastima je sljedeća:

- Prioritet 1*   *Održivo upravljanje i korišćenje prirodnih resursa 7%*
- Prioritet 2*   *Nisko-karbonski razvoj 26%*
- Prioritet 3*   *Komunalna infrastruktura i zaštita životne sredine 67%*

U okviru ovog strateškog cilja u Središnjem regionu realizovano je 19 projekata. Slično kao i u slučaju Sjevernog regiona, najviše ulaganja bilo je u projekte komunalne infrastrukture i zaštitu životne sredine i izradi prostornourbanističke dokumentacije. Među njima najvrjedniji je projekat finalizacije izgradnje PPOV – Nikšić (5.354.355 EUR), a takođe značajni su izgradnja PPOV vodovodne i kanalizacione mreže u Danilovgradu i nabavka i instalacija SCADA sistema (698.322 EUR) i izgradnja PPOV i kanalizacione mreže na Cetinju (273.311 EUR), izrada prostorno urbanističke dokumentacije za opštine u Središnjem regionu (725.753 EUR). Kada su u pitanju projekti u funkciji nisko-karbonskog razvoja značajno je izdvojiti „Program energetske efikasnosti u javnim zgradama – EEPPB“ u okviru kojeg su u ovom segmentu rekonstruisane 4 osnovne škole u Nikšiću za što je utrošeno 2.535.710 EUR po osnovu zajma KfW-a.

Prioritet	Mjera	Aktivnosti u okviru mjere	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioci
				Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
3.2.1 Održivo upravljanje i korišćenje prirodnih resursa ¹⁴	3.2.1.2 Unaprijediti prostorno plansku dokumentaciju i posebno kontrolu gradnje na atraktivnim lokacijama (okolina zaštićenih područja)	3.2.1.2.1 <i>Izrada prostorno urbanističke dokumentacije za opštine u Središnjem regionu</i>	725.753	395.493	34.790	295.470 Donacija LAMP	MORT, JLS
3.2.2 Nisko-karbonski razvoj ¹⁵	3.2.2.3 Smanjiti emisije kroz mjere energetske efikasnosti u rezidencijalnom i javnom sektoru i primjenu energetske efikasnijih tehnologija u industriji; koristiti energiju sunca	3.2.2.3.1 <i>„Program energetske efikasnosti u javnim zgradama – EEPPB“ koji se realizuje po osnovu zajma KfW banke</i> 3.2.2.3.2 <i>Podsticanje primjene energetske efikasnih sistema grijanja i ugradnja solarnih panela na katunima</i>	2.556.213	/	/	2.556.213 20.503 Donacije 2.535.710 Krediti	MEK, MP
3.2.3 Komunalna infrast. i zaštita	3.2.3.1 Izgradnja prioritetnih postrojenja za	3.2.3.1.1 <i>Unapređenje sistema upravljanja otpadnim vodama-izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih</i>	6.612.538	84.050	27.500	6.500.988 448.311 Krediti 6.052.677 EU	MORIT, JLS, PROCON, DJR

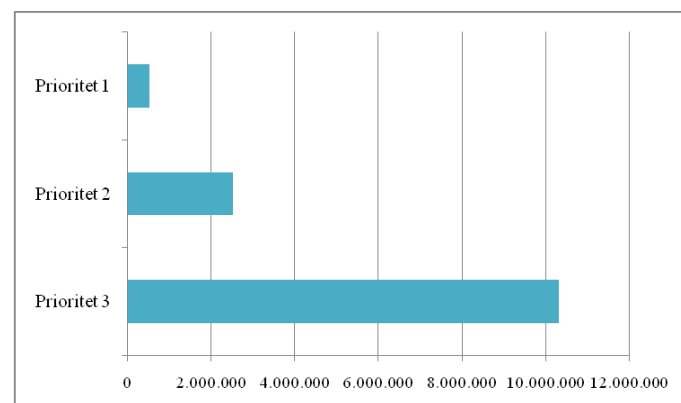
¹⁴ U okviru ovog prioriteta kroz mjeru 3.2.1.1 Unaprijediti kapacitete lokalnih samouprava, posebno onih koje zaostaju u razvoju, za primjenu instrumenata održivosti nije bilo podataka o realizovanim projektima u toku 2014. godine

¹⁵ U okviru ovog prioriteta kroz mjeru 3.2.2.1 Inicirati (sa lokalnog/ međuopštinskog nivoa) mjere i projekte za povećanje energetske efikasnosti i obnovljive izvore energije i 3.2.2.2 Razvijati sposobnosti za pristup tekućim i budućim fondovima za finansiranje nisko karbonskog razvoja, nije bilo podataka o realizovanim projektima u toku 2014. godine

životne sredine¹⁶	prečišćavanje otpadnih voda i Regionalnih centara za obradu otpada u čijem sastavu su sanitarne deponije	<i>voda i kanalizacionih mreža</i> <i>3.3.2.2.2</i> <i>Projekti upravljanja otpadom u opštinama Sjevernog regiona.</i>					
UKUPNO			9.894.504	479.543	62.290	9.352.671	6.052.677 EU 315.973 Donacije 2.984.021 Krediti

3.3 PRIORITETI RAZVOJA PRIMORSKOG REGIONA

Grafik 15:

Od ukupnog iznosa sredstava uloženi za realizaciju razvojnih projekata u Primorskom regionu u okviru Strateškog cilja 3 - 31 milion EUR, struktura ulaganja prema prioritetima je sljedeća:

Prioritet 1   Održivo upravljanje i korišćenje prirodnih resursa 4%

Prioritet 2   Nisko-karbonki razvoj 19%

Prioritet 3   Komunalna infrastruktura i zaštita životne sredine 77%

Kao što je pomenuto, od ukupnog iznosa sredstava uloženi za realizaciju projekata u okviru ovog strateškog cilja, 47% odnosi se na ulaganja u Primorski region u kojem je realizovano 16 projekata. Najviše sredstava, 77% uloženo je za unapređenje komunalne infrastrukture i zaštite životne sredine, na 5 uglavnom većih projekata. Među najvećim projektima su: izgradnja PPOV i vodovodne i kanalizacione mreže - Herceg Novi (6.042.198 EUR), izgradnja PPOV za Kotor i Tivat (2.802.123 EUR) i završetak izgradnje kanalizacione mreže - Tivat (1.359.700 EUR). Sredstva su najvećim dijelom obezbijedena putem kredita međunarodnih finansijskih institucija, tačnije 95% ukupnih sredstava za realizaciju Strateškog cilja 3 u Primorskom regionu.

¹⁶ U okviru ovog prioriteta kroz mjesru 3.2.3.2 Osigurati selektivno sakupljanje za 40% komunalnog otpada koji se sada organizovano sakuplja, nije bilo podataka o realizovanim projektima u toku 2014. godine

Prioritet	Mjera	Aktivnosti u okviru mjere	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR	Izvori sredstava u EUR			Nosioci
				Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ostali izvori	
3.3.1 Održivo upravljanje i korišćenje prirodnih resursa	3.3.1.1 Unaprijediti prostorno plansku dokumentaciju i posebno kontrolu gradnje na atraktivnim lokacijama (okolina zaštićenih područja)	3.3.1.1.1 <i>Izrada prostorno urbanističke dokumentacije za opštine u Primorskom regionu</i>	237.859	209.366	28.493		MORT, opština Tivat
	3.3.1.2 Proglasiti nova zaštićena područja, poklanjajući posebnu pažnju obalnom području i zaštićenim područjima u moru, unaprijediti sistem zaštićenih područja (prirodnih i kulturnih) uopšte	3.3.1.2.1 <i>Očuvanje biodiverziteta, zaštićenih područja i zaštita životne sredine</i>	279.893			279.893 EU	CZIP, JLS
	Ukupno 3.3.1		517.752	209.366	28.493	279.893 EU	
3.3.2 Nisko-karbonski razvoj ¹⁷	3.3.2.1 Inicirati (sa lokalnog/ međuopštinskog nivoa) mjere i projekte za povećanje	3.3.2.1.1 <i>„Program energetske efikasnosti u javnim zgradama – EEPPB“ koji se realizuje po osnovu zajma KfW banke</i> 3.3.2.1.2 <i>Podsticanje primjene energetske efikasnosti</i>	2.503.899			2.503.899 2.494.687 Krediti 9.212 Donacije	MEK, MP

¹⁷ U okviru ovog prioriteta kroz mjeru 3.3.2.2. Smanjiti emisije kroz mjere energetske efikasnosti u rezidencijalnom i javnom sektoru i primjenu energetske efikasnijih tehnologija u industriji; koristiti energiju sunca, nije bilo podataka o realizovanim projektima u toku 2014. godine

	energetske efikasnosti i obnovljive izvore energije	<i>sistema grijanja i ugradnja solarnih panela na katunima</i>					
3.3.3 Komunalna unfrast. i zaštita životne sredine	3.3.3.1 Izgradnja prioritetnih postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i Regionalnih centara za obradu otpada u čijem sastavu su sanitarne deponije	3.3.3.1.1 <i>Izgradnja prioritetnih postrojenja za tretman otpadnih voda</i> 3.3.3.1.2 <i>Izgradnja regionalnih centri za obradu otpada u čijem sastavu su sanitarne deponije</i>	10.302.578	70.000		10.232.578 <hr/> 10.204.021 Krediti 28.557 EU	MORIT, DEU, JLS, DJR, PROCON
	3.3.3.2 Unaprijediti sistem selektivnog sakupljanja otpada, podržati manje razvijene opštine	3.3.3.2.1 <i>Stvaranje uslova za komozitno sakupljanje otpada</i>	56.728	10.211	6.262	40.254 Donacija	JLS, Eko Centar Delfin
	Ukupno 3.3.3		10.359.306	80.211	6.262	10.272.832 <hr/> 28.557 EU 10.204.021 Krediti 40.254 Donacije 13.056.624	
UKUPNO			13.380.957	289.577	34.755	308.450 EU fondovi 49.466 Donacije 12.698.708 Krediti	

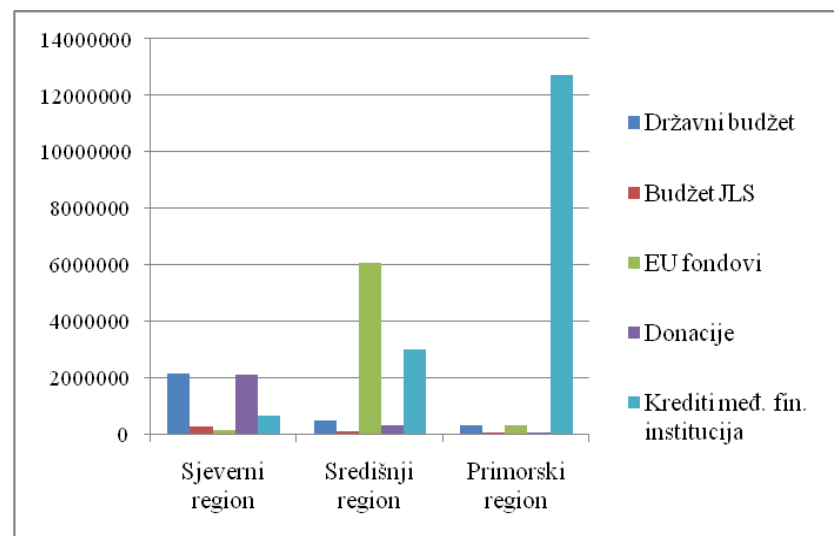
3.4 REKAPITULACIJA STRATEŠKOG CILJA 3

Za realizaciju razvojnih projekata i aktivnosti u okviru Strateškog cilja 3 na nivou Crne Gore u 2014. godini uloženo je ukupno 28.507.399 EUR. Dominantna izvor finansiranja projekata ovog Strateškog cilja bila su sredstva međunarodnih finansijskih organizacija 57%, zatim sredstva EU fondova 23%, državnog budžeta 10%, donacija 9%, dok je učešće sredstava budžeta JLS ovog regiona bilo najmanje, 1%. Struktura finansiranja ovog strateškog cilja po regionima data je u nastavku tabelarno i grafički.

Struktura finansiranja strateškog cilja 3 u 2014. godina, po regionima (EUR)

Region	Sredstva realizovana u 2014. god. u EUR na Strateški cilj 1	% u odnosu na ukupna sredstva	Izvori sredstava					
			Budžet Crne Gore	Budžeti JLS	Ukupni ostali izvori	Struktura ostalih izvora		
						EU fondovi	Donacije	Krediti
Sjeverni region	5.231.938	18%	2.150.184	235.846	2.845.906	120.173	2.070.713	655.020
Središnji region	9.894.504	35%	479.543	62.290	9.352.671	6.052.677	315.973	2.984.021
Primorski region	13.380.957	47%	289.577	34.755	13.056.624	308.450	49.466	12.698.708
UKUPNO	28.507.399		2.919.304	332.891	25.255.201	6.481.300	2.436.152	16.337.749

Grafik 16: Struktura finansiranja strateškog cilja 3 u 2014. godini, po regionima (EUR)

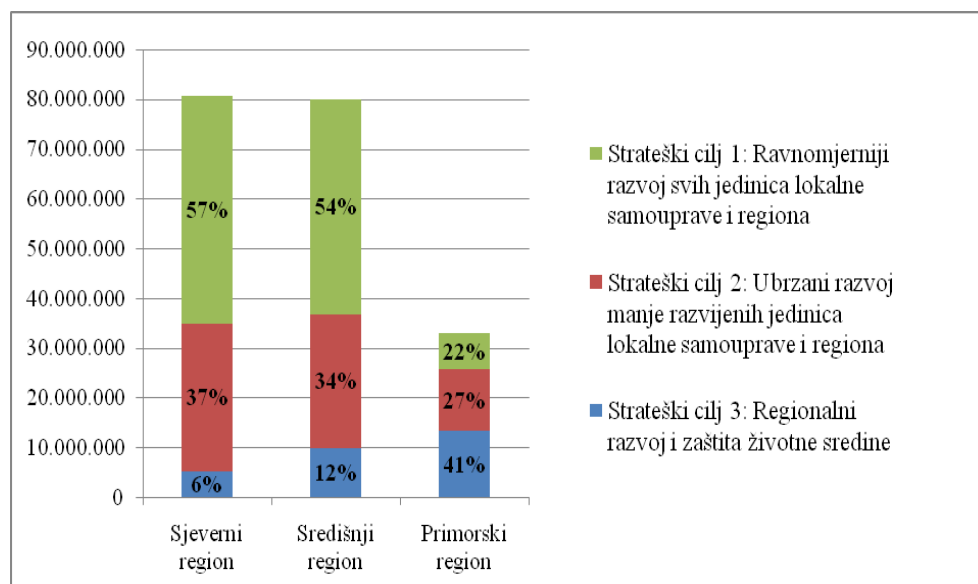
Dva dominantna izvora finansiranja razvojnih projekata u okviru Strateškog cilja 3 u slučaju Sjevernog regiona bili su državni budžet sa učešćem 41% i donacije sa 40%, zatim je učešće sredstava kredita međunarodnih finansijskih organizacija bilo 13%, budžeta JLS 4% i EU fondova 2%.

U slučaju Središnjeg regiona struktura finansiranja razvojnih projekata Strateškog cilja 3 je sljedeća: sredstva EU fondova 61%, kredita međunarodnih finansijskih organizacija 30%, državnog budžeta 5%, donacija 3% i budžeta JLS 1%. U Primorskom regionu su aktivnosti u okviru ovog Strateškog cilja 95% finansirane putem kredita međunarodnih finansijskih organizacija, tako da je učešće ostalih izvora finansiranja 1 do 2%.

REKAPITULACIJA ULAGANJA PO REGIONIMA I CILJEVIMA

Grafik 17: Ulaganja po regionima i po Strateškim ciljevima

Na osnovu prethodno predstavljenih rekapitulacija, grafički prikaz daje procentulana ulaganja po ciljevima za regione pojedinačno. U slučaju Sjevernog i Središnjeg regiona dominantna su bila ulaganja u Strateški cilj 1 kroz realizaciju projekata u oblasti razvoja ljudskih resursa, poboljšanja konkurentnosti razvojem poslovne infrastrukture i okruženja, razvoja komunalne, javne i putne infrastrukture i poboljšanja konkurentnosti održivim korišćenjem prirodnih, ruralnih i kulturnih resursa, kao prioritetnih oblasti u okviru ovog cilja.

Zatim, na drugom mjestu su ulaganja u podsticanje razvoja preduzetništva, malog i srednjeg biznisa kao aktivnosti u funkciji Strateškog cilja 2, dok su ulaganja u održivo upravljanje i korišćenje prirodnih resursa, nisko-karbonski razvoj i komunalnu infrastrukturu i zaštitu životne sredine, kao prioritete Strateškog cilja 3 bila najmanja. Situacija je drugačija u Primorskom regionu u kojem je prema raspoloživim podacima najviše bilo ulaganja u funkciji realizacije Strateškog cilja 3, zatim Strateškog cilja 2 i najmanje Strateškog cilja 1.

ANEKS 1: Prihodi lokalnih samouprava, Egalizacioni fond i Uslovne dotacije

Prihodi lokalnih samouprava

Sopstveni i zakonom ustupljeni prihodi lokalnih samouprava na državnom nivou u 2014. godini u odnosu na prethodnu godinu rasli su u apsolutnom iznosu i per capita. Ukupan rast prihoda jedinica lokalne samouprave per capita na nivou Crne Gore je 1%.

Postoje značajne razlike u prihodima per capita ne samo na nivou regiona već i između JLS u okviru regiona. Izvorni i zakonom ustupljeni prihodi per capita u odnosu na Sjeverni region, veći su u Središnjem regionu 1,74 puta, a u Primorskom 4,9 puta. Kad se uz izvorne prihode uključe sredstva iz Egalizacionog fonda odnos se značajno mijenja, tako da Središnji region ima 1,13 puta, a Primorski 2,82 puta veći prihod per capita u odnosu na Sjeverni region.

Tabela: Prihodi JLS po glavi stanovnika u 2014. godini

JLS	Sopstveni prihodi JLS EUR	Sopstveni prihod i prihodi iz Egalizacionog fonda EUR	Broj stanovnika	Prihod JLS po glavi stanovnika EUR	Prihod JLS po glavi stanovnika kada se uključi Egalizacioni fond EUR
Andrijevića	355.870	1.135.528	5.071	70,17	267,31
Berane	1.697.125	4.862.340	33.970	49,95	143,13
Bijelo Polje	3.149.608	7.515.642	46.051	68,39	163,20
Kolašin	1.260.194	2.061.918	8.380	150,38	246,05
Mojkovac	1.096.514	1.714.356	8.622	127,18	198,83
Plav	905.034	1.526.894	13.108	69,04	116,49
Plužine	2.152.657	2.152.657	3.246	663,17	663,17
Pljevlja	6.899.523	8.468.646	30.786	224,11	275,81
Rožaje	1.868.635	3.864.363	22.964	81,37	168,28
Šavnik	127.688	809.276	2.070	61,69	390,96
Žabljak	961.564	1.395.524	3.569	269,42	391,01
Sjeverni region	20.474.412	35.807.684	177.837	115,13 (126,75)*	201,36 (214,29)*
Cetinje	2.241.062	4.979.671	16.657	134,54	298,95
Danilovgrad	1.837.225	2.857.155	18.472	99,46	154,67
Nikšić	11.739.207	16.412.251	72.443	162,04	226,55
Podgorica	42.895.495	42.895.495	185.937	230,70	230,70
Središnji region	58.712.989	67.144.572	293.509	200,04 (192,25)*	228,77 (223,62)*

* Prosječni prihodi per capita u 2014. godini

* Prosječni prihodi per capita u 2014. godini

Bar	12.120.407	12.120.407	42.048	288,25	288,25
Budva	31.908.545	31.908.545	19.218	1.660,35	1.660,35
Herceg Novi	13.333.334	13.333.334	30.864	432,00	432,00
Kotor	12.352.234	12.352.234	22.601	546,53	546,53
Tivat	10.377.162	10.377.162	14.031	739,58	739,58
Ulcinj	3.662.593	4.415.282	19.921	183,85	221,64
Primorski region	83.754.275	84.506.964	148.683	563.31 (552.55)*	568,37 (557,57)*
Ukupno Crna Gora	162.941.676	187.459.220	620.029	262.80 (260.20)*	302,34 (301,02)*

Izvor: Ministarstvo finansija

Egalizacioni fond

Odredbama člana 29 **Zakona o finansiranju lokalne samouprave** ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 42/03 i 44/03 i "Službeni list Crne Gore", br. 05/08, 74/10 i 1/15) propisano je da se finansijsko ujednačavanje opština vrši preko Egalizacionog fonda. Sredstva Egalizacionog fonda koriste opštine koje ispune zakonske kriterijume, a raspored opštinama se vrši na osnovu fiskalnog kapaciteta i budžetskih potreba (čl. 30 i 31 navedenog Zakona).

Saglasno navedenim odredbama, opštinama koje su koristile sredstva Fonda za 2014. godinu (14 opština) je u toku 2014. godine iz ovog fonda **akontativno raspoređeno 24.517.542 EUR**.

U narednoj tabeli dat je pregled konačno uplaćenih sredstava iz Egalizacionog fonda za 2011, 2012 i 2013. godinu i akontativna uplata za 2014. godinu.

Tabela: Egalizacioni fond po JLS, 2011-2014. god.

JLS	Egalizacioni fond, EUR			
	2011. god.	2012. god.	2013. god.	2014. god.
Andrijevića	1.007.810	711.064	776.398	779.658
Bijelo Polje	3.836.456	3.709.894	4.376.214	4.366.574
Berane	3.843.496	2.707.290	3.313.559	3.165.215
Kolašin	1.551.936	745.222	731.167	801.724
Mojkovac	579.710	744.730	697.691	617.842
Plav	963.049	962.894	971.076	921.860
Plužine	0	0	0	0

Pljevlja	2.015.496	1.317.655	1.545.130	1.569.123
Rožaje	2.073.725	1.866.046	2.041.388	1.995.728
Šavnik	777.348	554.704	689.748	681.588
Žabljak	188.272	0	425.086	433.960
Sjeverni region	16.837.298	13.319.499	15.567.457	15.333.272
Cetinje	1.523.692	2.056.049	2.661.185	2.738.609
Danilovgrad	596.449	1.186.809	1.131.991	1.019.930
Nikšić	3.301.933	3.544.784	5.207.696	4.673.044
Podgorica	0	0	0	0
Središnji region	5.422.074	6.787.642	9.000.872	8.431.583
Bar	0	0	0	
Budva	0	0	0	
Herceg Novi	0	0	0	
Kotor	0	0	0	
Tivat	0	0	0	
Ulcinj	501.954	766.546	745.671	752.689
Primorski region	501.954	766.546	745.546	752.689
Ukupno Crna Gora	22.761.326	20.873.830	25.313.875	24.517.544

Izvor: Ministarstvo finansija

Uslovne dotacije

Odredbama člana 36 Zakona o finansiranju lokalne samouprave propisano je da opštine, za finansiranje investicionih projekata koji su od posebnog interesa za opštinu ili više opština, imaju pravo na korišćenje uslovnih dotacija iz Budžeta Crne Gore. Takođe, prema odredbama navedenog člana, uslovne dotacije se mogu koristiti i za kofinansiranje projekata koji se većim dijelom finansiraju iz donatorskih sredstava.

U skladu sa navedenim, Odlukom Vlade Crne Gore iznos od **198.000 EUR**, koji je Budžetom Crne Gore za 2014. godinu opredijeljen za uslovne dotacije, je raspoređen pojedinim opštinama na ime kofinansiranja infrastrukturnih projekata koji su odobreni od strane EU i koje je većim dijelom finansira Evropska unija, i to:

1. Opštini Berane ..... 23.206 EUR
(za pokriće dijela troškova projekta Uspostavljanje Regionalnog biznis centra sa inkubatorom za Sjeverni region);
2. Opštini Mojkovac..... 24.928 EUR

(za pokriće dijela troškova projekta Osnivanje Regionalnog parka Sinjajevina u sjevernom regionu)

3. Opštini Bar..... 57.281 EUR
(za pokriće dijela troškova projekta Unaprijeđene energetske efikasnosti kroz međuopštinsku upravljačku mrežu);
4. Javno-komunalnom preduzeću Kotor (Opština Kotor) ..... 38.076 EUR
(za pokriće dijela troškova projekta Uvođenje kompostiranja i selektivnog prikupljanja otpada u opštinama: Kotor, Budva, Tivat i Herceg Novi);
5. Javnoj ustanovi za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci Podgorica (Glavni grad Podgorica) ..... 54.509 EUR
(za pokriće dijela troškova projekta Rehabilitacija i resocijalizacija zavisnika od droga u Crnoj Gori).

Napominjemo da su navedeni projekti bili dijelom kofinansirani iz sredstava po osnovu uslovnih dotacija opredjeljenih Budžetom Crne Gore i za 2013. godinu.

ANEKS 2: Nezaposlenost

Prema podacima ZZCG na kraju 2014. godine u Crnoj Gori na evidenciji nezaposlenih se nalazilo 34.687 lica, a stopa nezaposlenosti je iznosila 14,95%. Broj i stopa nezaposlenih po JLS prikazani su u sljedećoj tabeli.

Tabela: Broj i stopa nezaposlenih na 31.12.2014.god.

JLS	Br. nezaposlenih lica	Stopa nezaposlenosti (u %)
Andrijevića	492	34,31
Berane	2.099	19,40
Budva	801	9,11
Bijelo Polje	4.087	27,74
Bar	1.908	11,74
Cetinje	1.385	20,71
Danilovgrad	908	12,85
Herceg Novi	1.432	11,25
Kotor	875	9,76
Kolašin	822	26,76
Mojkovac	722	25,25
Nikšić	4.197	16,28
Podgorica	8.179	10,85
Plav	576	15,17
Plužine	114	8,07
Pljevlja	2.445	21,13
Rožaje	1.222	18,28
Šavnik	115	15,13
Tivat	808	14,21
Ulcinj	1.200	19,33
Žabljak	300	22,30
Crna Gora	34.687	14,95

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore

Najveća stopa nezaposlenosti 34,31% evidentirana je u opštini Andrijevića, stopa nezaposlenosti iznad 20% evidentirana je u opštinama: Bijelo Polje, Kolašin, Mojkovac, Žabljak, Pljevlja i prijestonici Cetinje.

Najniže stope nezaposlenosti evidentirane su u opštinama: Kotor, Budva i Plužine, ispod 10%.

Stopa i broj nezaposlenih lica posmatrano po regionima prikazani su u narednoj tabeli:

Tabela: Stopa nezaposlenosti po regionima Crne Gore za period 2011-2014. godina

Region	Nezaposlenost 31.12.2011.		Nezaposlenost 31.12.2012.		Nezaposlenost 31.12.2013.		Nezaposlenost 31.12.2014.	
	Stopa %	Broj	Stopa %	Broj	Stopa %	Broj	Stopa %	Broj
Sjeverni	14,96	11.832	20,57	12.055	21,90	12.810	22,22	12.994
Središnji	10,43	12.832	11,43	13.056	13,04	14.977	12,77	14.669
Primorski	9,43	5.856	10,55	6.121	11,47	6.727	11,98	7.024
Crna Gora	11,55	30.520	13,46	31.232	14,88	34.514	14,95	34.687

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore

ANEKS 3: Mikro, mala i srednja preduzeća

Nastavak trenda rasta broja MMSP ostvaren je i u 2014. godini, na kraju godine njihov broj je iznosio 23.303 što je za 8,6% više u odnosu na 21.463 koliko ih je bilo na kraju 2013. godine ili 29,1% više u odnosu na 2011. godinu. U MMSP na kraju 2014. godine zaposleno je 134.714 osoba što je na približno istom nivou kao u 2013. godini, a za 26,4% više nego u 2011. godini. Posmatrano po regionima, u Sjevernom regionu povećan je broj MMSP za 4,4% u 2014. u odnosu na 2013. godinu, dok to povećanje u odnosu na 2011. godinu iznosi 16%, broj zaposlenih u njima u 2014. je smanjen 0,4%, a u odnosu na 2011. godinu ostvareno je povećanje od 15,1%. U Središnjem regionu je broj MMSP u 2014. u odnosu na 2013. povećan za 8,1%, a u odnosu na 2011.godinu 26,4%.U Primorskom regionu ostvaren je rast broja MMSP i zaposlenih u njima i to u odnosu na 2013. za 10,7%, odnosno 0,5%, a u odnosu na 2011. godinu 37,3%, odnosno za 38.3%.

Tabela: Broj MMS preduzeća i preduzetnika po opštinama 2011, 2012, 2013. i 2014. godine

JLS	2011.		2012.		2013.		2014.	
	MMSP	Br. zap.	MMSP	Br. zap.	MMSP	Br. zap.	MMSP	Br. zap.
Andrijevića	57	303	57	345	57	399	62	408
Berane	427	2871	439	2900	461	3380	490	3379
Bijelo Polje	793	4830	823	5028	872	5761	900	5437
Kolašin	152	860	163	955	182	1064	198	1065
Mojkovac	125	869	125	930	133	1091	136	1001
Plav	93	604	96	640	108	667	114	714
Plužine	34	323	33	337	36	386	40	398
Pljevlja	441	3199	479	2803	530	3362	548	3463
Rožaje	452	2113	461	2202	472	2347	484	2425
Šavnik	28	157	33	164	35	183	36	207
Žabljak	90	486	97	496	104	561	113	614
Sjeverni region	2692	16615	2806	16800	2990	19201	3121	19111
Cetinje	415	2674	448	2919	478	3071	499	2936
Danilovgrad	337	2387	358	2584	383	3093	420	3068
Nikšić	1298	9559	1374	9861	1493	11312	1700	10934
Podgorica	6212	39100	6585	40634	7312	48059	7592	48562
Središnji region	8262	53720	8765	55998	9666	65535	10442	65500
Bar	1664	8264	1862	8423	2185	10699	2447	10645
Budva	1800	8710	1982	9851	2287	12467	2559	12759
Herceg Novi	1496	7687	1607	8508	1752	10602	1920	10383
Kotor	779	5058	812	5492	901	6915	995	6944
Tivat	693	3288	780	3522	894	4607	1000	5127
Ulcinj	671	3237	734	3571	788	4564	823	4245
Primorski region	7103	36244	7777	39367	8807	49854	9747	50103
Ukupno Crna Gora	18057	106579	19348	112165	21463	134590	23303	134714

Izvor podataka: Poreska uprava Crne Gore

ANEKS 4: Agrobudžet i MIDAS projekat

U 2014. godini kroz sredstva Agrobudžeta i projekta MIDAS ukupna podrška sektoru poljoprivrede u Crnoj Gori iznosila je 14.887.821,09 EUR. Od ovog iznosa 52,55% se odnosi Sjeverni region, 38,95% na Središnji region, dok se 8,5% odnosi na Primorski region.

Tabela: Sredstva Agrobudžeta i MIDAS-a po regionima za 2014. godinu (u EUR)

	Sjeverni region	Središnji region	Primorski region	Ukupno
Agrobudžet	6.829.006,92	4.617.946,17	1.130.898,67	12.577.851,76
MIDAS	994.970,37	1.181.179,55	133.819,41	2.309.969,33
UKUPNO	7.823.977,29	5.799.125,72	1.264.718,08	14.887.821,09

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

Osim finansijskog efekta, značajan efekat je ostvaren i kroz veliki broj održanih obuka, seminara, konferencija (preko 250), jer se samo daljom edukacijom poljoprivrednih proizvođača mogu ostvariti bolji rezultati u njihovom poslovanju.

Realizacija mjera Agrobudžeta primarno doprinosi razvoju manje razvijenih područja u Crnoj Gori s obzirom na geografsku raspodjelu sredstava. Osim Agrobudžeta i programa koji su definisani istim, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja sprovodi i MIDAS projekat koji takođe služi kao podrška razvoju prije svega sektora poljoprivrede u Crnoj Gori.

Agrobudžet za 2014. godinu je planiran na iznos od 14.029.778,10 EUR od čega za:

1. Razvoj poljoprivrede, ruralni razvoj i ribarstvo 12.607.870,60 EUR,
2. Sprovođenje mjera zdravstvene zaštite životinja 1.233.000,00 EUR,
3. Sprovođenje fitosanitarnih mjera 188.977,50 EUR

Realizacija Agrobudžeta odvija se kroz:

- **Mjere tržišno-cjenovne politike,**
- **Mjere ruralnog razvoja,**
- **Podršku opštim servisima u poljoprivredi,**
- **Socijalne transfere seoskom stanovništvu i**
- **Mjere podrške za ribarstvo**

Geografski posmatrano najveći dio sredstava Agrobudžeta, 54,27% odnosno 6.829.006,92 EUR tokom 2014. godine distribuiran je poljoprivrednim proizvođačima iz Sjevernog regiona. Na Središnji region se odnosi 36,72%, odnosno 4.617.946,17 EUR, dok se na Primorski region odnosi 9,01% što je 1.130.898,67 EUR.

Ministarstvo je tokom 2014. godine započelo nekoliko projekata namijenjenih daljem razvoju poljoprivredne proizvodnje kao npr: izdavanje poljoprivrednog zemljišta, izgradnja Kuće meda, Zakon o kooperativama i dr, a važno je napomenuti da su sva zaostala dugovanja poljoprivrednim proizvođačima iz prethodnog perioda izmirena. Takođe za potrebe dalje podrške razvoju sektora poljoprivrede obezbijedena su dodatna sredstva kroz program IPARD like.

U nastavku je prikazan tabelarni prikaz sredstava Agrobudžeta po opštinama za 2014. godinu

Tabela: Pregled isplaćenih sredstava Agrobudžeta za 2014. godinu po JLS (nijesu obuhvaćena sredstva isplaćena po Projektu MIDAS)

JLS	Sredstva isplaćena iz Agrobudžeta u EUR	%
Andrijevića	193.437,43	1,54
Bijelo Polje	2.375.100,24	18,88
Berane	644.967,06	5,12
Kolašin	273.978,29	2,17
Mojkovac	218.031,44	1,73
Plav	372.801,85	2,97
Pljevlja	1.122.241,98	8,91
Plužine	291.453,19	2,74
Rožaje	559.392,84	4,44
Šavnik	267.802,80	2,13
Žabljak	226.223,80	1,80
Petnjica	252.805,54	2,01
Gusinje	30.770,46	0,25
Sjeverni region	6.829.006,92	54,27
Podgorica	2.351.269,80	18,69
Cetinje	176.620,54	1,41
Danilovgrad	534.210,79	4,25
Nikšić	1.555.845,04	12,37
Središnji region	4.617.946,17	36,72
Bar	350.338,61	2,79
Budva	34.221,37	0,27
Kotor	68.759,14	0,55
Tivat	14.344,55	0,12
Herceg Novi	86.450,85	0,69
Ulcinj	576.784,15	4,59
Primorski region	1.130.898,67	9,01
Ukupno Crna Gora	12.577.851,76	100

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

MIDAS projekat

Cilj ovog projekta grant podrške Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, u ukupnom iznosu od 17,1 miliona USD (2009-2014.), je pružanje bespovratne podrške investicijama u registrovanim poljoprivrednim gazdinstvima u cilju uvođenja i implementacije mjera ruralnog razvoja, povećanja njihove konkurentnosti na tržištu i uvođenja i jačanja evropskih standarda bezbjednosti hrane. Podrška se realizuje kreditnim i bespovratnim (grant) sredstvima Svjetske banke (SB), namijenjenim za reformu i jačanje crnogorske poljoprivrede (MIDAS projekat), te su stoga sve procedure nabavki i kriterijumi podobnosti investicija usaglašeni prethodno sa njima.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je u aprilu 2011. godine raspisalo prvi Javni poziv za MIDAS grantove za dodjelu sredstava za realizaciju investicija u poljoprivredna gazdinstva, a iznos granta je 50% vrijednosti ukupne investicije. Drugi Javni poziv raspisan je 30. juna 2012. godine, sa iznosom granta od 60% vrijednosti projekta, treći Javni poziv objavljen je 4. oktobra 2012. godine, po ovom pozivu grant takođe iznosi 60% vrijednosti investicije, a četvrti Javni poziv raspisan je 01. februara 2013. godine sa grantom od 50% vrijednosti investicije. Sredinom 2014. godine objavljen je i peti poziv, tačnije poziv za dostavljanje zahtjeva je bio otvoren u periodu od 2. juna do 17. jula. Iznos bespovratne podrške za ovaj Poziv je 50% od uloženog iznosa investicije.

Isplate grant sredstava tokom 2014. godine

Ukupno 197 poljoprivrednih proizvođača je primilo grant podršku tokom 2014. godine, u okviru prvog, drugog, trećeg i četvrtog javnog poziva za dodjelu bespovratne (grant) podrške. Ukupan iznos (isplaćene) grant podrške je 2.309.969,33 EUR (50% od uloženih investicija za prvi i četvrti poziv i 60% od uloženih investicija za drugi i treći poziv), što znači da je ukupna vrijednost ovih investicija za 2014. godinu iznosila 4.551.181,40 EUR.

U narednoj tabeli dat je prikaz isplaćenih sredstava po JLS:

Tabela: Isplaćena grant sredstva MIDAS

MIDAS projekat	Isplaćena sredstva u toku 2014. godine		
	JLS	Broj ugovora	Vrijed. Investicije u EUR
Andrijevića	2	38.835,00	21.451,00
Berane	16	296.288,09	150.234,17
Bijelo Polje	25	650.617,10	332.120,91
Kolašin	6	91.624,63	47.430,45
Mojkovac	1	6.599,00	3.299,50
Plav	2	27.451,60	13.725,80
Pljevlja	17	417.720,81	211.735,57
Plužine	7	137.443,40	69.927,70
Rožaje	1	42.300,00	21.150,00
Šavnik	5	100.750,40	50.375,20
Žabljak	6	142.640,12	73.520,07
Sjeverni region	88	1.952.270,15	994.970,37

Podgorica	50	1.094.644,58	549.521,89
Cetinje	2	21.475,81	10.737,91
Nikšić	31	852.400,43	434.461,80
Danilovgrad	16	372.915,88	186.457,95
Središnji region	99	2.341.436,70	1.181.179,55
Bar	1	10.055,00	5.027,50
Herceg Novi	1	30.300,00	15.150,00
Kotor	1	11.706,80	5.853,40
Ulcinj	7	205.412,75	107.788,51
Primorski region	10	257.474,55	133.819,41
Ukupno Crna Gora	197	4.551.181,40	2.309.969,33

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

Realizacijom MIDAS projekta u 2014. godini od ukupnog broja podržanih aplikacija 44,6% je iz Sjevernog regiona, 50,2% iz Središnjeg regiona, dok je procenat podržanih projekata iz Primorskog regiona 5% od ukupnog broja.

Kad je u pitanju vrijednost podržanih investicija, 43,1% se odnosi na Sjeverni region, 51,1% na Središnji region i 5,8% na Primorski region.

ANEKS 5: Kreditna aktivnost Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore A.D. (IRF)

Investiciono-razvojni fond Crne Gore je u toku 2014. godine usvojio Odluke o odobrenju ukupno 279 kredita malim i srednjim preduzećima, preduzetnicima i poljoprivrednim proizvođačima što je 62% više nego u prethodnoj godini. Vrijednost odobrenih sredstava iznosi 41,46 miliona EUR ili 9,6% više u odnosu na prethodnu godinu.

Regionalna alokacija odobrenih sredstava je: Sjeverni region 39,43% od ukupno broja odobrenih kredita ili 31,7% od ukupne odobrene vrijednosti kredita, Središnji region 48,03% od broja kredita ili 41,17% od ukupne vrijednosti, Primorski region 12,55% od broja kredita ili 27,23% od ukupne odobrene vrijednosti.

Dodatni stimulatívni uslovi u smislu ročnosti, dužine grejs perioda i visine kamatne stope odobravani su za aplikante iz manje razvijenih JLS koje pored opština iz Sjevernog regiona čine Cetinje i Ulcinj. Za manje razvijene opštine odobreno je oko 44% ukupnog broja odobrenih kredita ili 39,65% ukupne odobrene vrijednosti.

Tabela: Odobrena kreditna sredstva IRF po JLS u 2014. godini

JLS	Broj odobrenih kredita	Sredstva IRF-a
Andrijevíca	3	1.799.942,28
Berane	6	1.100.140,77
Bijelo Polje	50	7.782.903,33
Kolašin	6	307.980,95
Mojkovac	2	20.000,00
Plav	4	197.448,43
Pljevlja	15	482.368,22
Plužine	4	46.932,42
Rožaje	6	988.895,56
Šavnik	6	126.300,00
Žabljak	3	119.940,00
Petnjica	3	122.480,00
Gusinje	2	27.473,60
Sjeverni region	110	13.102.805,56
Procentualno učešće	39,40%	31,70%
Podgorica	76	9.984.688,69
Nikšić	26	2.367.910,39
Cetinje	8	1.645.026,00
Danilovgrad	24	3.072.002,81
Središnji region	134	17.069.627,89
Procentualno učešće	48,10%	41,10%

Bar	7	1.466.128.81
Budva	9	2.515.850,00
Kotor	7	1.674.000,00
Herceg Novi	5	3.194.243,24
Tivat	2	750.000,00
Ulcinj	5	1.688.084,60
Primorski region	35	11.288.306,65
Procentualno učešće	12,50%	27,20%
Ukupno Crna Gora	279	41.460.739.21

Izvor: Investiciono-razvojni fond Crne Gore A.D.

U 2014. godini IRF je nastavio sa obavljanjem faktoring poslova kao dodatnim vidom finansijske podrške preduzećima u Crnoj Gori, sklopljeno je 28 ugovora o otkupu potraživanja u iznosu od 29,7 miliona EUR.

ANEKS 6: Programi državne pomoći

Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine

Cilj Programa podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori do kraja 2016. godine, koji realizuje Ministarstvo ekonomije, je finansijska podrška za preduzetnike, mikro, mala i srednja privredna društva koji su dio klastera radi prevazilaženja „uskih grla“ u poslovanju kroz nabavku proizvodne opreme, zasnovano na principu refundacije dijela troškova, kao državnoj pomoći za regionalni razvoj.

Raspoloživa sredstva za realizaciju ovog Programa u 2014. godini su iznosila 50.000 EUR. Odobrena pomoć od strane Ministarstva ekonomije je do 70% nabavne vrijednosti opreme ili najviše do 10.000 EUR bez PDV-a po jednom aplikantu. U okviru ovog Programa u 2014. godini realizovana su tri Javna poziva za učešće. Finansijska pomoć je odobrena za jednog aplikanta/klaster koji je zadovoljio uslove Programa i Javnog poziva, i istom je dobren maksimalan iznos pomoći od 10.000 EUR.

Programa povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda poslovanja za period 2014-2016. godina

Cilj ovog Programa je da obezbijedi podršku preduzetnicima, malim i srednjim privrednim društvima i klasterima malih i srednjih privrednih društava, naročito iz manje razvijenih opština i Sjevernog regiona, da u što većoj mjeri povećaju svoju konkurentnost, prvenstveno kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih standarda za proizvode i podršku za dobijanje akreditacije za ocjenjivanje usaglašenosti.

Program sadrži dvije komponente podrške:

- 1) Podrška MSP u smislu refundacije troškova akreditacije tijela za ocjenjivanje usaglašenosti
- 2) Podrška MSP u smislu refundacije troškova implementacije standarda/ sertifikacije/ resertifikacije

Raspoloživa sredstva za realizaciju ovog Programa u 2014. godini iznosila su 50.000 EUR. Odobrena pomoć od strane Ministarstva ekonomije je do 70% investicije ili najviše 5.000 EUR bez PDV-a. U toku 2014. godine realizovana su 2 Javna poziva za učešće u Programu i odobreno je 10 aplikacija. Međutim, kako aplikanti u skladu sa pravilima Programa imaju 6 mjeseci za realizaciju investicije, nakon čega se vrši refundacija troškova, do kraja 2014. godine sredstva su isplaćena samo jednom aplikantu u iznosu od 1.800 EUR, dok će ostali aplikanti proces implementacije i refundacije troškova izvršiti u 2015. godine.

ANEKS 7: Zarade

Prosječna neto zarada u Crnoj Gori se povećavala u periodu od 2010. do 2012. godine. U 2013. i 2014. godini dolazi do neznatnog pada neto zarada na državnom nivou i u većini lokalnih samouprava.

Najveće prosječne neto zarade u 2014. godini bile su u: Tivtu 572 EUR, Plužinama 556 EUR, Pljevljima 513 EUR i u Podgorici 506 EUR, a najmanje u: Ulcinju 385 EUR, Danilovgradu i Bijelom Polju 404 EUR i Andrijevići 405 EUR.

Tabela: Prosječne neto zarade u Crnoj Gori za 2010, 2011, 2012, 2013. i 2014. godinu

JLS	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Sjeverni region					
Andrijevica	420	404	391	405	405
Berane	400	386	424	432	435
Bijelo Polje	392	386	401	404	404
Kolašin	432	426	434	435	436
Mojkovac	422	416	430	432	438
Plav	397	401	427	427	429
Pljevlja	536	540	543	515	513
Plužine	531	523	528	524	556
Rožaje	440	442	452	455	456
Šavnik	413	393	434	440	420
Žabljak	432	435	439	450	412
Središnji region					
Cetinje	415	437	443	457	456
Danilovgrad	382	387	390	408	404
Nikšić	476	462	472	458	445
Podgorica	530	535	530	509	506
Primorski region					
Bar	417	434	442	440	456
Budva	487	483	469	465	465
Herceg Novi	382	411	407	415	416
Kotor	466	472	475	484	479
Tivat	517	508	537	623	572
Ulcinj	371	375	363	381	385
Ukupno Crna Gora	476	481	484	479	478

Izvor: Monstat